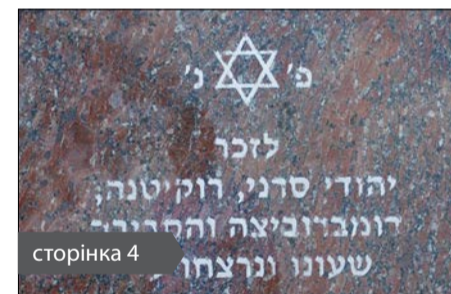

«Князівський бенкет»
у Луцьку«Uczta Książęca»
w Łucku

сторінка 2

У Луцьку змагалися
сеньйори з чотирьох країнW Łucku zmagali się
seniorzy z czterech krajów

сторінка 3

Горинь плине,
а їх тут уже немаєНоруґ пльіне,
а Ісх жуз не ма

сторінка 4

Uroczystości w Polskim Lasku

Урочистості в Польському ліску

W Polskim Lasku pod Kostiuchnówką poświęcono zrekonstruowaną kaplicę legionową. Stało się to podczas obchodów 21-lecia Harcerskiej Służby Pamięci na Wschodzie, które odbyły się 17 sierpnia.

Aby upamiętnić ważną dla harcerzy datę oraz oddać hołd polskim żołnierzom poległym w bitwach o niepodległość Ojczyzny, do Kostiuchnówki w rejonie maniewickim na Wołyniu przybyli: Marszałek Senatu RP Stanisław Karczewski, Ambasador RP na Ukrainie Bartosz Cichoński oraz pracownicy Konsulatu Generalnego RP w Łucku na czele z Konsulem Generalnym Wiesławem Mazurem. Dzień wcześniej spotkali się oni z harcerzami przy wspólnym ognisku w Polskim Lasku.

17 sierpnia na Polski Cmentarz Wojenny położony w lesie pod Kostiuchnówką przyjechały także liczne delegacje z Polski i Ukrainy: potomkowie legionistów, harcerze, przedstawiciele różnych polskich instytucji, władze rejonu maniewickiego oraz Łucka i Polacy mieszkający na terenie Łuckiego Okręgu Konsularnego.

Uroczystości rozpoczęły się mszą świętą, którą odprawili księża Diece-

zji Łuckiej. Kazanie wygłosił ks. kanonik Witold Józef Kowalów. Przypomniał, jak w 1995 r. jeszcze jako proboszcz parafii w Ostrogu po raz pierwszy przyjechał do tego lasu i znalazł jeden z obelisków dedykowanych Józefowi Piłsudskiemu. Był zdziwiony i wzruszony, że przetrwał on po tylu latach reżimu komunistycznego. Ks. kanonik Witold Józef Kowalów powiedział także, że w Polskim Lasku są pochowani żołnierze pochodzący z jego rodzimej wsi – Poronina w Tatrach.

«To miejsce, te groby wołają do nas, byśmy cenili ten wielki dar od Boga, jakim jest niepodległy byt – niepodległy byt Polski i niepodległy byt Ukrainy. Widzimy i odczuwamy, jak on jest mocno zagrożony. Bardzo się cieszę, że dziś jest tu tylu młodych harcerzy, którzy przychodzą tu porządkować groby swoich – tak można powiedzieć – starszych kolegów. Wy macie wielkie szczęście, że tu przyjeżdżacie.

У лісі біля Костюхнівки освятили реконструйовану каплицю польських легіонерів. Відбулося це під час урочистих заходів з нагоди 21-ї річниці Харцерської служби пам'яті на Сході, які пройшли 17 серпня.

Щоби відзначити важливу для харцерів дату й віддати шану польським воїнам, полеглим у боях за незалежність Батьківщини, до Костюхнівки, що на Маневиччині, прибули представники Сенату РП на чолі зі спікером Станіславом Карчевським, посол Польщі в Україні Бартош Ціхоцький, працівники Генерального консульства РП у Луцьку разом із Генеральним консулом Веславом Мазуром. Напередодні вони зустрілися з харцерами біля спільного вогнища в Польському ліску.

17 серпня на Польське військове кладовище, розташоване в лісі біля Костюхнівки, приїхали також численні делегації з Польщі та України, зокрема нащадки легіонерів, харцери, представники різних польських інституцій, місцевих органів влади Маневичького району, міста Луцька, поляки з усього Луцького консульського округу.

Урочисті заходи розпочалися месою, яку звершили священники Луцької дієцезії. Принагідну проповідь виголосив отець-канонік Вітольд-Йосиф Ковалів. Він пригадав, як у вже далекому 1995 р. він ще як острозький парох уперше побував у цьому лісі і знайшов одну зі стел, присвячених Юзефу Пілсудському. Його тоді вразило й розчулило те, що вона вціліла після стількох років комуністичного режиму. Отець-канонік Вітольд-Йосиф Ковалів зазначив теж, що в Польському ліску поховані його односельці, жителі Пороніна в польських Татрах.

«Це місце, ці могили звертаються до нас, щоби ми цінували цей великий Божий дар, яким є незалежне життя – незалежне існування Польщі й незалежне існування України. Ми бачимо і відчуваємо, які великі загрози на нього чекають. І я дуже радію, що сьогодні тут так багато молодих харцерів, які прибули сюди, щоби подбати

Придорожні хрести
у ШманьківцяхPrzydrożne krzyże
w Szmańkowcach

сторінка 9

Луцька каплиця на акварелі
графині Анни ПотоцькоїKaplica w Łucku na akwarceli
hrabiny Anny Potockiej

сторінка 10

W Łucku odbyła się «Uczta Księęża»

У Луцьку відгримів «Князівський бенкет»

Uroczysta procesja z udziałem litewskiego księcia Witolda, rycerzy, artystów i teatru jeździeckiego, ceremonia koronacji księcia z małżonką, częstowanie wszystkich gości ciastem miodowym, a także średniowieczne tańce, pojedynki rycerskie, konkursy i warsztaty – tak 25 sierpnia bawiono się w Łucku na festiwalu «Uczta Księęża».

Урочиста хода за участі князя Вітовта, лицарів, артистів і кінного театру, церемонія коронування князя із дружиною, розділення медовика між усією громадою, а також середньовічні танці, лицарські поєдинки, конкурси та майстер-класи – так у Луцьку 25 серпня відгуляли фестиваль середньовічного духу «Князівський бенкет».

W tym roku festiwal odbył się już po raz czwarty i został poświęcony 590. rocznicy Zjazdu Monarchów Europejskich w Łucku, który miał miejsce w 1429 r. Wówczas do miasta na pertrakcje dyplomatyczne przybyli królowie, książęta, cesarz i wysocy przedstawiciele państw z całej Europy. «Uczta Księęża» z kolei ma na celu odtworzenie ducha średniowiecznego Łuczeska nad Styrem.

Festiwal zgromadził publiczność w trzech miejscach: na Placu Teatralnym, Placu Zamkowym i bezpośrednio w Zamku Lubarta. Aktorzy teatru «Harmyder», muzycy z grup «Werweczka» i «Akolada», jeźdźcy z Dworu Konnego, rycerze i mieszczanki z klubu walc średniowiecznych Ayna Berra przenieśli mieszkańców i licznych gości do epoki średniowiecza.

«Dzień dobry wszystkim Łuczczanom i drogim gościom naszego pięknego Łuczeska. To prawda, że nad Styr zawita niebawem niesłychane wydarzenie. Oczekujemy 15 tysięcy gości z bliskich i dalekich księstw oraz królestw. Będziemy ich gościli nie tylko w Łuczsku, ale także w okolicy» – zwrócił się do zgromadzonych na Placu Teatralnym starosta Jursza (jego rolę odtwarzał aktor teatru «Harmyder» Pawło Porycki).

Następnie na główny plac przybył książę Witold z żoną Julianną. Po powitaniach i głośnych oklaskach publiczności Witoldowi wręczono pieczęć miejską i klucze do bramy miasta. Później wszyscy uczestnicy udali się na ucztę –

procesja przeszła z Placu Teatralnego przez ulicę Łesi Ukrainki na Plac Zamkowy, gdzie odbyło się kulminacyjne teatralne widowisko festiwalu.

W pobliżu Zamku Lubarta aktorzy odegrali powitanie przez księcia delegacji zagranicznych i pokazali, jak mogła wyglądać koronacja Witolda i jego żony. Jak wyjaśniono, na scenie zostały przedstawione elementy ceremonii zgodnie ze średniowieczną tradycją koronacyjną. Tak więc Witolda i Juliannę najpierw namaszczone mirrą i oliwą, z kolei Witoldowi podano królewskie berło i założono szaty będące częścią stroju ceremonialnego monarchy, a następnie księżciu wręczono pierścienie jako symbol władzy króla. Dopiero po złożeniu przysięgi królewskiej Witoldowi i Juliannie założono korony.

Na święto tradycyjnie przybyli przedstawiciele współczesnego magistratu – Rady Miasta Łuck, – którzy przygotowali dla gości świąteczne ciasto miodowe. Poczestowano nim wszystkich obecnych.

Festiwal trwał aż do nocy – były też występy muzyczne zespołów tematycznych, średniowieczne tańce, przedstawienia teatralne, pokazy sztucznych ogni, rycerskie pojedynki i konkursy na najlepsze średniowieczne stroje. Podczas całej «Uczty Księężej» można było podziwiać liczne wyroby rękodzielnicze oraz wziąć udział w wielu warsztatach.

Tekst i zdjęcia: Olga SZERSZEŃ

Цьогоріч фестиваль відбувався вже вчетверте і був приурочений до відзначення 590-річчя з'їзду в Луцьку європейських монархів, котрий тривав у 1429 р. Тоді до міста для дипломатичних переговорів прибули королі, князі, імператори та представники держав із усієї Європи. А «Князівський бенкет», своєю чергою, покликаний відтворити дух древнього Лучеська над Стиром.

Festiwal zgruntuвав публіку відразу в трьох локаціях: на Театральному майдані, на Замковій площі та безпосередньо в замку Любарта. Допомогали переноситися лучанам і численним гостям міста в Середньовіччя актори з театру «Гармидер», музиканти з гуртів «Вервечка» та «Аколада», наїзники з «Кінного двору», лицарі й міщанки з клубу середньовічного бою «Айна Бера».

«Добрий день усім лучанам та шановним гостям нашого прекрасного Лучеська. Таки правда, що нечувана подія гряде до нашого граду над Стиром. Ми чекаємо на 15 тис. гостей із близьких та далеких князівств і королівств. Ми розмітимо гостей не лише в Лучеську, а й в околицях», – звернувся до всіх присутніх на Театральному майдані староста Юрша (актор театру «Гармидер» Павло Порицький).

Згодом на центральну площу міста прибув князь Вітовт разом зі своєю дружиною Юліанною. І після привітань та гучних оплесків у відповідь від публіки Вітовту вручили печатку від

міста і ключі від міської брами. Далі всі присутні вирушили на бенкет – хода пройшла від Театрального майдану крізь вулицю Лесі Українки до Замкової площі, де й відбулося головне театралізоване дійство фестивалю.

Біля замку Любарта актори розіграли князівський прийом закордонних делегацій і відтворили ймовірну церемонію коронації Вітовта з дружиною. Як пояснили, елементи церемоніалу презентували зі сцени відповідно до стародавнього коронаційного списку. Так, спершу Вітовта та Юліану помазали миром і елеєм, далі Вітовту подали королівський скипетр і одягнули в мантію, котра є частиною урочистого облачення монарха», потім князю винесли перстень як символ влади короля. І тільки після озвучення королівської присяги Вітовту та Юліані надягнули корони.

Традиційно на свято завітали й представники сучасного magistratu – Луцької міської ради, котра підготувала для всіх гостей святковий медвіник, який розділили між присутніми.

Festiwal продовжувався до самої ночі – тут були і музичні виступи тематичних колективів, і середньовічні танці, і театралізовані вистави, і вогняні шоу, і лицарські поєдинки чи конкурси на найкраще середньовічне вбрання. Також протягом усього «Князівського бенкету» діяли виставки луцьких рукотворів і проходили різноманітні майстер-класи.

Текст і фото: Ольга ШЕРШЕНЬ

Zawsze młodzi: w Łucku zmagali się seniorzy z czterech państw

Завжди молоді: в Луцьку змагалися сеньйори з чотирьох країн

33 дружини з Ukrainy, Polski, Słowacji i Turcji przybyły do Łucka na III Międzynarodową Letnią Senioriadę Sportową «Sport dla wszystkich, dla zdrowia».

Senioriadę zainaugurowano 22 sierpnia zapaleniem ognia olimpijskiego oraz defiladą uczestników. Należy podkreślić, że liczba biorących udział w imprezie z roku na rok rośnie – w pierwszej senioriadzie w Łucku udział wzięło 7 drużyn, natomiast w tym roku na zmagania przybyły już 33 zespoły. Rozszerza się również zasięg geograficzny: poza ukraińskimi zespołami, w tym roku do Łucka przybyło aż 10 drużyn z Polski i po jednej ze Słowacji i Turcji.

Głównym organizatorem Międzynarodowej Letniej Senioriady Sportowej «Sport dla wszystkich, dla zdrowia» jest organizacja pozarządowa «Centrum Edukacji «Uniwersytet Trzeciego Wieku».

Bieg, wielobój, brydż sportowy, siłowanie na rękę, rzutki, strzelectwo, szachy, warcaby, kolarstwo, bieg na orientację, ping-pong, kajakarstwo, pchnięcie kulą – to lista dyscyplin sportu, w których zmagali się uczestnicy. W przerwach rywalizacji odbywały się występy amatorskich zespołów artystycznych seniorów oraz warsztaty aerobiku i nordic walkingu, który staje się coraz bardziej popularny wśród starszych osób. Dużo emocji

wywołały także zawody «Igrzyska najmłodszych». Dzień sportu zakończył się wręczeniem nagród oraz wspólnym świętowaniem. W spartakiadzie zwyciężyły drużyny ukraińskie: 3 i 2 miejsce zajęli sportowcy z Łucka, a na pierwszym znalazł się zespół Uniwersytetu Trzeciego Wieku z miasta Dnipro.

Sportowcy na własnym przykładzie pokazali, że nawet na emeryturze można być aktywnym i szczęśliwym. «W takich zawodach wyniki sportowe nie są najważniejsze (choć one też coś znaczą dla uczestników), ważne są przede wszystkim nowe przeżycia oraz znalezienie kolejnych przyjaciół» – podzieliła się swoim zdaniem jedna z uczestniczek zmagania.

23 sierpnia w ramach festiwalu artystycznego «Inspira» odbyły się: okrągły stół, prezentacje działalności Uniwersytetów Trzeciego Wieku, występy zespołów artystycznych i rozmaite warsztaty. Uczestnicy senioriady zostali w Łucku także 24 i 25 sierpnia, aby wspólnie obchodzić Dzień Niezależności Ukrainy.

Tekst i foto: Anatolij OLICH

33 команди з України, Польщі, Словаччини та Туреччини прибули до Луцька, аби взяти участь у Міжнародному фестивалі літньої сеньйоріади «Спорт для всіх заради здоров'я».

Сеньйоріада відкрилася 22 серпня запаленням олімпійського вогню та парадом учасників. Варто зазначити, що кількість команд із року в рік зростає: коли сеньйоріада вперше проходила в Луцьку, у ній брали участь усього 7 команд, а зараз їх уже 33. Так само розширюється і географія змагань: крім українських команд, цього року прибули 10 команд із Польщі, а також по одній зі Словаччини й Туреччини.

Головний організатор Міжнародного фестивалю літньої сеньйоріади «Спорт для всіх заради здоров'я» – ГО «Центр освіти «Університет третього віку» із Луцька.

Біг, багатоборство, спортивний бридж, армреслінг, дартс, стрільба, шахи, шашки, велосипедний спорт, спортивне орієнтування, настільний теніс, веслування на байдарках, штовхання ядра – ось перелік спортивних дисциплін, у яких змагалися учасники. У перервах між змаганнями відбувалися виступи сеньйорських художніх колективів, а також майстер-класи з оздоровчої аеробіки та скандинавської ходьби, яка завойовує все більшу популярність серед людей старшого

віку. Багато емоцій викликали й інтелектуальні змагання «Ігри наймудріших». Завершився спортивний день нагородженням переможців і спільним святкуванням. У загальному заліку перемогу відзначили українські команди: 3 і 2 місце зайняли лучани, а переможцем стала команда Університету третього віку з Дніпра.

Спортсмени на власному прикладі демонструють, що і в пенсійному віці можна залишатися активними і щасливими. «Головне у таких змаганнях не спортивний результат (хоча й він – не остання справа), а насамперед радість від життя, нові враження, нові друзі», – поділилася своєю думкою одна з учасниць змагань.

Наступного дня, тобто 23 серпня, в рамках мистецького фестивалю «Inspira» відбулися круглий стіл, презентації діяльності осередків третього віку, виступи художніх колективів, різноманітні майстер-класи. Учасники сеньйоріади залишилися в Луцьку також 24 і 25 серпня, аби відзначити у столиці волинського краю День Незалежності України.

Tekst i foto: Anatolij OLICH

Informacja wołyńska Волинська інформація

W obwodzie wołyńskim ruszył projekt «Policyjny oficer społeczności lokalnej». Zgodnie z jego założeniami, na terenie danej społeczności powinien działać funkcjonariusz policji zapewniający porządek publiczny. Na Wołyniu będzie pracować 58 takich policjantów.

*****

У Волинській області стартував проєкт «Поліцейський офіцер громади». Він передбачає наявність на території громади співробітника поліції для забезпечення порядку. На Волині працюватимуть 58 таких поліціантів.

*****

W Łucku odbędzie się pierwszy festiwal muzyki country. Jego organizatorem jest 73-letni Norweg, który od sześciu lat mieszka ze swoją żoną-Ukraińką w stolicy Wołynia.

*****

Ponad 200 mieszkańców Łucka wzięło udział w biegu «Szanuję żołnierzy, biegnę za bohaterów Ukrainy». Uczestnicy biegli z flagami i zdjęciami poległych wojskowych.

*****

Bільше 200 лучан долучилися до пробігу «Шаную воїнів, біжу за героїв України». Учасники бігли з прапорами та фото загиблих військовослужбовців.

*****

W Łucku odbył się mecz bokserski drużyn z Łucka i województwa lubelskiego.

*****

У Луцьку відбулася матчова зустріч із боксу збірних команд Луцька та Люблінського воєводства.

*****

W Wołyńskiej Obwodowej Administracji Państwowej twierdzą, że za 1,5–2 miesiące zakończy się budowa granicznego Uściług-Zosin, która została przerwana w 2002 r. Dzięki temu Uściług zostanie odciążony od ruchu tranzytowego.

*****

У Волинській облдержадміністрації пообіцяли завершити за 1,5–2 місяці будівництво об'їзної дороги до контрольно-пропускного пункту «Устиług-Зосин», яке заморозили ще у 2002 р. Це дозволить розвантажити Устиług від транзитного руху.

Żydzi – nasi odwieczni sąsiedzi

Євреї – наші споконвічні сусіди

Волюн без Жидів булбы як степаńskie лąки без Horynia – wydawalo się, że będą na zawsze częścią tej ziemi. On płynie, a lch już nie ma. Poprowadzeni na drugi jego brzeg zastygli w Dołach Śmierci. Zostały po Nich tylko wspomnienia.

W dzień targowy po sławnym miasteczku Stepaniu chodzili członkowie komitetu bożnicowego i prosili o jałmużnę dla swoich biednych współbraci. Odwiedzali wszystkie żydowskie sklepiki znajdujące się na rynku – jeden koło drugiego. Skrzyżujące drewniane chodniki położone wzdłuż nich zwiastowały ruch w interesie. Często jednak panowała cisza, wtedy bezruch przynębiał stojących przed nimi sklepikarzy. Nie było kogo prosić o wstąpienie do sklepu, nie było komu zaoferować nowego towaru, ani przypomnieć o starym długu.

Kiedy na rynku kończył się targ, pomiędzy furmanki wyruszało rodzeństwo Żydów. Imion ich nikt z hucian nie zapamiętał. Brat i siostra, byli samotni, biednie ubrani, mieszkali kątem przy siostrze Rucie, bezdzietnej wdowie. Zbierali z ziemi dla swojej kozy pozostałości po sianie, którego nie zjadły konie. Stara, jak i oni, koza była ich żywicielką i jedynym majątkiem. Mieli jeszcze brata Natana zw. Sruł, jak sami mówili: «Bratu się powiodło, trzyma sklep na Wilczym».

Handel żydowski funkcjonował według niepisanych praw i zwyczajów. Żydzi ze Stepania prowadzili, prócz stacjonarnego w sklepikach, handel obnośny i obwoźny. W zwyczajowo ustalonym czasie wyruszali w teren, chodzili w inne dni, niż ci z Osowej i Rafałówki. Mimo iż nie konkurowali ze sobą, to przyjdzie w jeden dzień do ubogiej wsi wspólnie nie rokowałyby nawet małego zysku. Nie konkurowali ze sobą, gdyż Osowscy Żydzi zajmowali się w większości rzemiosłem,

usługami, szczególnie krawiectwem, pożyczali też pieniądze. Żydzi z Rafałówki przychodzili natomiast kupować produkty rolne, owoce, grzyby, drób i zwierzęta na rzeź, wykorzystując stację kolejową do ich dalszej wysyłki i sprzedaży w «centrali».

Jak tryby w zegarku funkcjonowała społeczność żydowska pomiędzy naszymi wsiami. Sprężynę nakręcały okresy przyływu gotówki po pracach leśnych, polowych, żniwach, świątach, pensjach dla urzędników, policjantów, nauczycieli, weteranów. Jak zawsze las był jednak głównym żywicielem: czarne jagody i grzyby, to jak manna z nieba do sprzedania. Wywózka do Ołyki kradzionego drewna budowlanego też poprawiała finanse. Zakładów pracy było mało, ludzie chcieli lepiej żyć, więc radzili sobie w każdy możliwy sposób.

Zamożniejszą grupą w żydowskiej wspólnocie byli niektórzy sklepikarze, posiadający własne lokale. Wspierali się jak mogli, skutecznie konkurowali z nielicznymi sklepami polskimi, które zaczęły coraz częściej powstawać.

Za życia Piłsudskiego panował we wspólnocie żydowskiej spokój, po jego śmierci obawiano się złego. Szerokim echem rozniosły się słowa premiera Sławoja Składkowskiego o potrzebie konkurowania z Żydami. Zapanował pogląd, że ukróci on swobodę Żydom, preferując polski handel poprzez rozdział koncesji na tytoń, alkohol, zapalki. Mówiono, że zamierza iść wzorem Hitlera, co budziło zbiorowy niepokój pośród Żydom.

Волинь без євреїв була б як степаńські луки без Горині – здавалося, що вони назавжди залишаться часткою цього краю. Але Горинь плине, а їх тут уже немає. Виведені на другий берег річки, застигли в ямах смерті. Залишили після себе тільки спогади.

У ярмарковий день славним містечком Степань ходили члени синагогального комітету, просили милостиню для своїх убогих одноплемінців. Заходили в кожну єврейську крамничку, що тулилися одна біля одної на ринку. Скрипучі дерев'яні тротуари вздовж їхніх магазинів провіщали рух у гешефті. Однак часто тут панувала тиша, яка гнітила крамарів, що стояли перед ними. Не було кого запросити зайти до магазину, не було кому ані запропонувати новий товар, ані нагадати про старий борг.

Коли закінчувався ярмарок на ринку, між фурманок вирушали двоє євреїв, брат і сестра. Їхніх імен ніхто з гутян не запам'ятав. Неодружені, завжди бідно вдягнені, вони знімали куток у сестри Рухлі, бездітної вдови. Збирали на землі для своєї кози рештки сіна, яке не з'їли коні. Стара, як і вони, коза була їхнім єдиним статком і годувальницею. Мали ще брата Натана, якого звали Сруль. Про нього вони самі говорили: «Брату пощастило, тримає крамничку на Вільчому».

Єврейська торгівля відбувалася за неписаними законами і звичаями. Євреї зі Степані вели стаціонарну торгівлю, а також торгівлю на рознос і виїзну. В усталений звичаями час вирушали в дорогу, причому в інші дні, ніж євреї з Осови та Рафалівки. Попри те, що не конкурували між собою, все одно прихід в один день разом з іншими до вбогого села не обіцяв навіть мізерного прибутку. Вони не конкурували, бо осівські євреї займалися переважно ремеслом, послугами, особливо кравецтвом, позичали теж гроші. На-

томість євреї з Рафалівки приходили купувати сільськогосподарську продукцію, фрукти, гриби, птицю й худобу на заріз, використовуючи залізничну станцію для подальшого транспортування і продажу в «централі».

Як годинниковий механізм функціонувала єврейська громада між нашими селами. Пружини накручували періоди появи готівки після лісових та польових робіт, жнив, свят, отримання зарплатні службовцями, поліціантами, учителями, ветеранами. Однак, як завжди, головним годувальником був ліс: чорниці і гриби були як манна небесна на продаж. Вивезення до Олики краденого будівельного лісу теж покращувало фінансовий баланс. Робочих місць було мало, люди ж хотіли жити краще, тому радили собі як могли.

Дещо заможнішою групою в єврейській громаді були деякі крамарі, які мали власні магазини. Вони підтримували одне одного як могли, ефективно конкурували з нечисленними польськими крамничцями, які починали з'являтися все частіше.

За життя Пілsudського у єврейській громаді панував спокій, а от після його смерті стали побоюватися лиха. Незабиякого розголосу набули слова прем'єра Славоя Складковського про необхідність конкурувати з євреями. Запанували думки, що це обмежить свободу євреїв, висувуючи на перший план польську торгівлю шляхом розподілу концесій на тютюн, алкоголь, сірники. Говорили, що він збирається йти слідами Гітле-

Na fali faszyzmu i do Polski doszły wiadomości z Niemiec o Krysztalowej Nocy, obozach koncentracyjnych i pogromach żydowskich. A o pogromach w Rosji, za Cara, opowiadali już dawno temu starzy hucianie, więc jak mieli się nie bać. Dzieci w szkole bezkarnie dokuczali żydowskim kolegom. Modne stało się nie kupować u Żyda, szczególnie propagowali taką postawę ci, którzy mieli stały dochód. Zadłużeni u Żydów i dziady wiejskie woleli siedzieć cicho. Nawet świec do Pierwszej Komunii dla swoich dzieci u Żyda nie kupowano.

W Hucie Stepańskiej było 10 rodzin żydowskich, żyli w zgodnej symbiozie z hucianami. Bliscy i zarazem dalecy, Ich życie, wiara i obyczaje były niezrozumiałe dla sąsiadów. Jedni nie interesowali się drugimi, ci drudzy nie mieli potrzeby tłumaczyć zawiłości swojej wiary. Dorosłych łączyły interesy, dzieci chodziły ze sobą do szkoły i bawili się razem. Szabas przypominał o różnicy. Prawo religijne przestrzegane przez Żydów wychodziło poza rozum Janka Libery. Dopiero pas taty wyjaśnił mu, żeby nie przeszkadzać, jak się modlą i świętują.

Wkroczenie sowiektów w 1939 r. niektórym Żydom wprowadziło zamęt w głowach. Wykorzystali swoje «pięć minut»: odwiedzili się Polakom, zapisali się do Milicji i przyjaźń się skończyła.

Co dnia, jeśli nie zabraniała tego wiara Mojżeszowa, wyruszała Rutka ze Stepania, w tobołku na plecach niosła towar na sprzedaż. Była to różna drobnica, galanteria, pasmanteria i proszki od bólu na wszystkie dolegliwości. Trasa jej wiodła przez Kamionkę do Huty Stepańskiej, potem do Omelanki, Lad i na noc do domu. Następnego dnia szła na Japołoc, Stydyń, Mydzk nocując u kogoś po drodze. I tak co dnia do innych wsi. Wyprawiając się do Wilczego nocowała u brata Natana. Ludzie zawsze coś kupowali, zamawiali, wymie-

niali, niektórzy płacili, inni brali na kredyt. Po wielu latach, Rutka zaczęła towar wozic na małym wózku czterokołowym. Mordowała się z nim na piaszczystych drogach, ale i towaru miała jakby więcej. Zazdrosne kobiety z Omelanki mówiły: «To żeś się Rutka dorobiła». Ta z naciskiem odpowiadała: «Kto robi, to ma». I dalej ciągnęła swój nędzny, kołowy sklep.

W Wilczym jej brat, Natan wynajmował izbę na sklepik od wdowy Narczyzy Chorążyczewskiej. Żyła ona sama z dziećmi w kuchni. Izba była i sklepem, i mieszkaniem dla jego żony (imienia nikt nie pamięta), syna Zelmana i córek Estery i Lejli. Ten sklepik wyglądał jak cała wieś: biedny i pusty, mało kto do niego zaglądał, brakowało pieniędzy, a i towaru było bardzo mało. Nawet zapachu domowego jedzenia nie było czuć, a dzieci Żyda ciągle wyczekiwały skromnego posiłku u wdowy, która sama nic nie miała. Wspólnie suszyli perz, tarli go i dodawali do wypieku czarnego chleba. Kiedy Grzybowski za pieniądze żony Walentyny z Kopijów rozpoczął we wsi handel, Żyd przestał «trzymać sklep», zabrał swoją rodzinę, pozbiierał do worka pozostałości po sklepie i poszli nie wiadomo gdzie, bosy i goli. Ktoś podobno widział Natana prowadzącego za sowiektów kooperatywę w Kostopolu, był ładnie ubrany i nie wyglądał na zagłodzonego.

Księga Żydów Wołyńskich już się zamykała, jeszcze o tym nie wiedzieli.

Tekst i zdjęcia: Janusz HOROSZKIEWICZ

P. S.: Zainteresowani mogą uzyskać więcej informacji pod adresem mailowym: janusz-huta-stepanska@wp.pl

Na zdjęciach: 1. Żydów mordowano w lesie za Stepaniem. 2. Droga do Huty Stepańskiej. 3. Na mogile Żydów w Sarnach.

ra, i ce wikkikalo powсюdний nesпоkій серед євреїв. На хвилі фашизму і до Польщі дійшли звістки з Німеччини про Кришталеву ніч, концентраційні табори і єврейські погроми. А про погроми в Росії, за царя, оповідали колись давно старші гутяни. Тож як мали не боятися? Діти у школі безкарно дошкулляли своїм однокласникам-євреям. Модним стало нічого не купувати у єврея, особливо пропагували таку позицію ті, що мали постійний дохід. Заборговані перед євреями, а також сільські злидарі воліли сидіти тихо. Навіть свічок до першого Причастя для своїх дітей у єврея не купували.

У Гуті Степанській нараховувалося 10 єврейських сімей, із гутянами вони жили у взаємовигідному симбіозі. Близькі й одночасно далекі їхні віра, звичаї та життя були незрозумілими для сусідів. Одні не цікавилися іншими, другі не мали потреби пояснювати хитросплетіння своєї релігії. Dorослих поєднували справи, діти разом ходили до школи і спільно бавилися. Шабат нагадував про відмінності. Релігійні закони, яких дотримувалися євреї, виходили поза межі розуміння Яніка Либери. Допіру батьків ремінь втовкмачив йому, що не треба заважати, коли вони моляться чи святкують.

Прихід советів у 1939 р. деяким євреям заcalaмунув у головах. Вони використали свої «п'ять хвилин»: віддячили полякам, записалися до міліції і дружба закінчилася.

Щодня, якщо цього не забороняла Мойсеева віра, вирушала Рухля зі Степані, у клунку на плечач несла товар на продаж. Це був різний дріб'язок: галантерея, голки-нитки і порошки від будь-якого болю. Дорога її вела через Кам'янку до Гуті Степанської, потім до Omelanki, Лядів – і на ніч додому. Наступного дня ішла на Яполюць, Стидин, Мидськ, дорогою в когось ночувала. І так щодня до нових сіл. Направляючись у Вільче, ночувала у брата Натана. Люди

завжди щось купували, замовляли, міняли, дехто платив, інші брали в кредит. Через багато років Рухля почала возити товар на невеликому чотириколісному візку. Мордувалася з ним на піщанистих дорогах, але й товару могла взяти трохи більше. Заздрісні жінки з Omelanki казали: «Але ж ти, Рухля, розбагатіла». Та з притиском відповідала: «Хто робить, той має». І далі тягла свій злиднений магазин на колесах.

У Вільчому її брат Natan орендував світлицю під магазин у вдови Нарцизи Хоронжичевської. Сама вона жила з дітьми в кухні. Світлиця була і магазином, і житлом для його дружини (її імені ніхто не пам'ятає), сина Залмана і дочок Estery та Lejli. Цей магазинчик виглядав так само, як і все село: бідний і пустий, мало хто до нього заглядав – не було грошей, та й товару було дуже мало. Навіть запаху домашньої їжі не було чути, а діти єврея постійно чекали на скромний харч у вдови, яка й сама нічого не мала. Разом сушили пиріж, терли його і додавали, як пекли чорний хліб. Коли Гжибовський за гроші дружини Валентини з дому Копіїв почав торгувати в селі, єврей перестав «тримати магазин», зібрав свою сім'ю, вкинув у мішок усе, що лишилося, й усі, голі й босі, пішли невідомо куди. Хтось, здається, бачив Натана за советів, той нібито керував кооперативом у Kostopolі, був добре вдягнений і не було схоже, що він голодує.

Книга волинських євреїв уже дописувалася, але вони про це ще не знали.

Tекст і фото: Януш ГОРОШКЕВИЧ

P. S.: Усі зацікавлені можуть отримати більше інформації за мейлом: janusz-huta-stepanska@wp.pl

На фото: 1. Євреїв убивали в лісі за Stepanію. 2. Дорога до Гуті Steпанської. 3. На могилі євреїв у Sarnach.

Мешка́нцы Лу́цка усцїлі памієць о́фар Холокаусту

Лучани вшанували пам'ять жертв Голокосту

25 sierpnia w dzielnicy Weresnewe w Łucku odbyły się uroczystości upamiętniające ofiary Holokaustu – podaje Dział Informacyjny Rady Miasta Łuck.

W tym roku przypada 77. rocznica eksterminacji Żydów z Łucka i sąsiednich miejscowości. Rozstrzeliwano ich w sierpniu, wrześniu i grudniu 1942 r. na terenie dzielnicy Weresnewe. Wykopano tu dwa masowe groby, każdy o długości 180 metrów. Do tych dołów w ciągu kilku miesięcy wrzucono ciała 25 tys. osób. Obecnie w tym miejscu znajduje się pomnik.

Na modlitwę za ofiary Holokaustu przybyli przedstawiciele władz miejskich i obwodowych, społeczności żydowskiej oraz mieszkańcy miasta. Uczestnicy uroczystości żałobnych wspominali przerażające strony historii i upamiętniali zmarłych. Przy pomniku tradycyjnie złożyli kamienie i kwiaty oraz zapalili znicze.

Źródło: lutskrada.gov.ua

25 серпня в мікрорайоні Вересневе в Луцьку відбулося вшанування пам'яті жертв Голокосту. Про це повідомляє відділ інформаційної роботи Луцької міської ради.

У цьому році минає 77-ма річниця розстрілу євреїв. У серпні, вересні та грудні 1942 р. на території нинішнього мікрорайону Вересневе розстрілювали євреїв із Луцька і навколишніх населених пунктів. Тут вирили дві масові могили, завдовжки по 180 м. У ці ями протягом кількох місяців скидали тіла 25 тис. осіб. Нині тут стоїть пам'ятник загиблим.

Помолитися за жертв Голокосту прийшли представники міської та обласної влади, єврейської громади міста та місцеві мешканці. Під час мітингу-реквієму присутні згадували страшні сторінки історії та вшанували померлих. За традицією вони поклали до пам'ятника камінці та квіти і запалили лампадки.

Джерело: lutskrada.gov.ua

Ocaleni od zapomnienia: Stanisław Ostrowski

Повернуті із забуття: Станіслав Островський

Kontynuując cykl artykułów o polskich nauczycielach, którzy doznali prześladowań ze strony władz radzieckich w latach 1939–1941, proponujemy uwadze Czytelników szkic biograficzny o Stanisławie Ostrowskim, który pracował jako nauczyciel we wsi Bereżki w powiecie sarnieńskim.

Продовжуючи цикл статей про польських учителів, котрі зазнали переслідувань із боку радянського тоталітарного режиму в 1939–1941 рр., пропонуємо Читачам біографічний нарис про Станіслава Островського – учителя із села Бережки Сарненського повіту.

Stanisław Ostrowski urodził się w 1911 r. we wsi Stary Żuków w rodzinie młynarza Józefa Ostrowskiego. Akta śledztwa nie zawierają informacji o matce Stanisława. Wiadomo, że był jedynakiem. Na początku II wojny światowej jego ojciec Józef Ostrowski mieszkał w Krzemieńcu.

Tam też Stanisław zdobył wykształcenie pedagogiczne w latach 1926–1932. W 1932 r. został powołany do Wojska Polskiego. Od razu trafił na roczny kurs podchorążych w Równem. Po demobilizacji w roku 1933 rozpoczął pracę nauczycielską w Bereżkach. Podobnie jak większość pedagogów w regionie, był członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego, któremu na Wołyniu przewodniczył Jakub Hoffman.

W Bereżkach Stanisław ożenił się z Ireną Jarząbską (ur. w 1918 r.). Małżeństwo mieszkało z matką Ireny, nauczycielką szkoły w Bereżkach Wandą Jarząbską (ur. w 1890 r.). W 1937 r. urodził im się syn Zbigniew.

W 1934 r. Stanisława Ostrowskiego powtórnie wezwano do wojska. W 1935 r. po uzyskaniu stopnia podporucznika przeszedł do rezerwy. Nauczyciel był powoływany do wojska jeszcze dwa razy: w latach 1936–1937 i pod koniec sierpnia 1939 r. II wojna światowa zaczęła się dla niego 28 sierpnia 1939 r. Wtedy skierowano go do Składowicy Materiału Intendenckiego Nr 2 w Lublinie. Na początku września tegoż roku jednostka, w której służył Ostrowski, wycofała się do Dubna, a 18 września, po wkroczeniu do miasta Armii Czerwonej, została rozwiązana. Bohater publikacji powrócił do Bereżków, gdzie kontynuował pracę nauczycielską.

9 kwietnia 1940 r. Stanisław Ostrowski został aresztowany przez oddział rejonowy NKWD w Sarnach. W decyzji o aresztowaniu wydanej w tym samym dniu czytamy: «Jest podporucznikiem Wojska Polskiego, w czasie ustanowienia władzy radzieckiej na terenie Ukrainy Zachodniej uczestniczył w walkach przeciw jednostkom Armii Czerwonej, ma nastroje antyradzieckie, prowadzi agitację przeciw władzy radzieckiej».

Był to typowy powód do aresztowania wielu Polaków, szczególnie służących w Wojsku Polskim i przebywających w rezerwie. Fakt służby Stanisława w wojsku potwierdzili mieszkańcy Bereżków, którzy byli świadkami w jego sprawie.

Śledczy nie uzyskał jednak żadnych dowodów prowadzenia przez Ostrowskiego działalności antyradzieckiej, postanowił więc oprzeć się o zarzuty znęcania się nad chłopami. Tego faktu w swoim życiorysie nauczyciel nie ukrywał.

Latem 1936 lub 1937 r. do Bereżków przybył z przedstawieniem treser zwierząt. Ponieważ największym pomieszczeniem we wsi był budynek szkoły, spektakl postanowiono tam właśnie wystawić. Większość mieszkańców wsi kupiła bilety na przedstawienie. Natomiast Maksym Budkiewicz postanowił obejrzeć przedstawienie za darmo, korzystając w tym celu ze szkolnego parapeetu. Stanisław kilka razy prosił Maksyma o zejście z okna, ten jednak go nie słuchał. Wściekły nauczyciel podszedł i uderzył go w głowę.

Naszą uwagę przykuł dialog na temat tego incydentu między śledczym a więźniem, spisany w protokole z 8 czerwca 1940 r.: «Pytanie: Czy Pan miał do tego prawo (*bić Budkiewicza* – aut.). Odpowiedź: Nie. Pytanie: Czyli była to jedna z form znęcania się Pana nad chłopami? Odpowiedź: Tak, było to oczywiście znęcanie się nad chłopami, do którego doszło na skutek porywczego charakteru. Jednocześnie należy zauważyć, że jako nauczyciel miałem obowiązek utrzymania porządku w szkole...»

Innym przejawem znęcania się nad chłopami było bicie dzieci podczas lekcji. «Pytanie: Będąc nauczycielem we wsi Bereżki podczas swoich lekcji Pan bił chłopskie dzieci. Dlaczego? Odpowiedź: Nie zaprzeczam faktowi, że rzeczywiście biłem chłopskie dzieci, ale tak było, gdy dopiero zaczynałem pracę nauczyciela. Pytanie: Ale to też jest formą znęcania się. Prawda? Odpowiedź:

W chwili, gdy uderzyłem tego lub innego chłopca lub dziewczynkę, swoich działka tak nie kwalifikowałem. Pytanie: Czy Pana ukarano za bicie dzieci w szkole? Odpowiedź: Sąd nie pociągnął mnie do odpowiedzialności, ale dostałem za to naganę od inspektora szkolnego». Te «przestępstwa» stały się podstawą aktu oskarżenia z 27 czerwca 1940 r.

Decyzją Kolegium Specjalnego NKWD z dnia 13 października 1940 r. «za aktywną walkę z ruchem rewolucyjnym» Stanisław Ostrowski został skazany na osiem lat obozów pracy. Karę odbywał w obozie «Uchtiżemlag». We wrześniu 1941 r. zgodnie z Dekretem Prezydium Rady Najwyższej ZSRR Ostrowski jako polski obywatel został zwolniony z obozu na mocy amnestii. Na miejsce zamieszkania wybrał miasto Buzułuk w obwodzie czkałowskim.

Według postanowienia Prokuratury Obwodu Rówieńskiego z dnia 28 sierpnia 1989 r. Stanisław Ostrowski został zrehabilitowany. Jego dalszy los nie jest nam znany.

Tetiana SAMSONIUK

1936–1937 рр. та в кінці серпня 1939 р. Друга світова війна почалася для нього 28 серпня 1939 р. Тоді учителя призвали на службу в інтендантство № 2 у Люблін. На початку вересня того ж року частина, в якій служив Станіслав Островський, відступила до Дубна. 18 вересня, дізнавшись про наступ Червоної армії на Дубно, військове формування саморозпустилося. Герой цієї публікації повернувся до Бережків, де продовжив педагогічну діяльність.

9 квітня 1940 р. Станіслава Островського арештував Сарненський районний відділ НКВС. У постанові на арешт, датованій тим же числом, зазначено: «Является подпоручиком польской армии, в момент установления Сов. Власти на территории Западной Украины участник боев против частей Красной армии, а/с настроен, ведет агитацию против Сов. Власти».

Така підстава була типовою для арешту багатьох поляків, особливо тих, хто служив у Війську Польському й перебував у резерві. Факт служби Станіслава Островського підтвердили мешканці Бережків, які були свідками в його справі.

Однак слідчий не отримав жодних підтверджень антирадянської діяльності Островського. Тоді він вирішив побудувати звинувачення на знущанні над селянами. Такий факт був у біографії вчителя, і він його не приховував.

Улітку 1936 чи 1937 р. до Бережків із виставою приїхав дресирувальник тварин. Оскільки шкільне приміщення виявилось найпросторішим, спектакль вирішили проводити там. Більшість селян прийшли на видовище, придбавши квитки. Натомість Максим Будкевич захотів подивитися виставу безкоштовно, використавши для цього шкільне підвіконня. Станіслав кілька разів попросив Максима злізти з вікна, проте той не слухався. Роззлившись, Станіслав підійшов і вдарив селянина по голові.

Цікавим є діалог про цей інцидент між слідчим і в'язнем від 8 червня 1940 р.: «Вопрос: Вы имели на это право (*бити Будкевича*, – авт.). Ответ: Нет. Вопрос: Следовательно, это была одна из форм Вашего издевательского отношения к крестьянству? Ответ: Да, это было явное издевательское отношение к крестьянству, но оно получилось в силу вспыхнувшего характера. При этом же необходимо отметить, что я как учитель обязан был сохранить порядок школы...»

Ще одним проявом знущання над селянством було побиття дітей на уроках. «Вопрос: Будучи учителем в с. Бережки Вы на своих уроках били крестьянских детей. Почему? Ответ: Не отрицаю факта что я на самом деле бил крестьянских детей, но это было с начала моего начинания работать учителем. Вопрос: Это же тоже является формой издевательства. Правда? Ответ: В то время когда я ударял того или иного мальчика или девочку я свои поступки не квалифицировал. Вопрос: Вы были наказаны за избивание детей в школе? Ответ: Судом я не привлекался к ответственности, но получал от школьного инспектора за это выговор». Ці «злочини» і стали основою обвинувального висновку від 27 червня 1940 р.

Постановою Особливої наради від 13 жовтня 1940 р. Станіслава Островського «за активну боротьбу проти революційного руху» засуджено до восьми років виправно-трудова таборів. Термін покарання він відбував в «Ухті-жемлазі». У вересні 1941 р. на підставі Указу Президії Верховної Ради СРСР Станіслава, як польського громадянина, амністували. Для проживання він обрав місто Бuzuлук Чкаловської області.

Заключенням прокуратури Рівненської області від 28 серпня 1989 р. Станіслава Островського реабілітовано. Його подальша доля нам не відома.

Тетяна САМСОНЮК

Народився Станіслав Островський 1911 р. у селі Старий Жуків у родині мельника Йосифа Островського. Відомості про матір Станіслава відсутні. Станіслав був єдиною дитиною в сім'ї. На початку Другої світової війни Йосиф Островський проживав у Кременці.

Станіслав здобув педагогічну освіту в Кременці, навчаючись там у 1926–1932 рр. 1932 р. юнака призвали на службу до Війська Польського. Він відразу потрапив на річні курси підхорунжих у Рівне. Демобілізувавшись 1933 р., почав працювати учителем у Бережках. Як і більшість педагогів краю, він був членом «Союзу польських учителів», який на Волині очолював Якуб Гофман.

У Бережках Станіслав одружився з Іреною Яжомбською (1918 р. н.). Вони мешкали з матір'ю Ірени, учителькою бережківської школи Вандою Яжомбською (1890 р. н.). 1937 р. у подружжя народився син Збигнєв.

1934 р. Станіслава Островського повторно мобілізували до війська. В 1935 р., отримавши звання підпоручика, він звільнився в резерв. Ще двічі вчителю довелося побувати у війську:

Діти uczące się języka polskiego w niedzielnej szkole przy Oddziale Stowarzyszenia Kultury Polskiej na Wołyniu im. Ewy Felińskiej w Lubieszowie otrzymały prezenty od polskich wolontariuszy.

24 sierpnia zawitali do Lubieszowa członkowie Stowarzyszenia «Wołyński Rajd Motocyklowy», aby wręczyć dzieciom plecaki, artykuły szkolne, odblaskowe kamizelki i bransolety.

Goście zaznaczyli, że przywieźli prezenty, żeby podziękować uczniom za pomoc w porządkowaniu polskiego cmentarza w Lubieszowie, któ-

re odbyło się w lipcu tego roku. Wolontariusze zebraли dary dzięki ogłoszonej po powrocie do Polski zbiórce artykułów szkolnych oraz cegiełek na ich zakup. Udział w akcji charytatywnej mogli wziąć wszyscy chętni.

Tekst i zdjęcia: Tamara URIADOWA

Prezenty od polskich wolontariuszy

Подарунки від польських волонтерів

Діти, що вивчають польську мову в недільній школі при Любешівському відділенні Товариства польської культури на Волині імені Еви Фелінської, отримали подарунки від польських волонтерів.

Члени товариства «Волинський мотоциклетний рейд» 24 серпня завітали до Любешева, аби вручити дітям рюкзак, шкільне приладдя, світловідбивні жилети та браслети.

Як розповіли гості, ці подарунки вони привезли учням на знак подяки за допомогу в прибиранні польського кладовища в місті,

яке вони спільно здійснили в липні цього року. Такі презенти волонтери зібрали після повернення до Польщі завдяки оголошенню про збір шкільного приладдя та коштів на його закупівлю. Участь у благодійній акції могли взяти всі охочі.

Текст і фото: Тамара УРЯДОВА

Polska płaci za renowację zabytków na Ukrainie

Польща скеровує кошти на відновлення пам'яток в Україні

Дві з трьох злотówek wydawanych na renowację zabytków związanych z historią Polski wędrują na Ukrainę.

Polscy konserwatorzy zabytków zdemonstrowali sześć rzeźb apostołów z ogrodzenia kościoła archikatedralnego Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, czyli tzw. katedry łacińskiej we Lwowie. Rzeźby trafiły do pracowni konserwatorskiej, która znajduje się w starych pomieszczeniach magazynowych, gdzie będą konserwowane przez specjalistów Fundacji Dziedzictwa Kulturowego ze środków przeznaczonych przez Senat. Zostaną oczyszczone, a ubytki uzupełnione.

– Prace potrwać do 1 grudnia – mówi Natalia Tomsia, która zajmuje się konserwacją rzeźb.

Resort kultury oraz Senat finansują teraz kilkadziesiąt podobnych projektów związanych z odnawianiem zabytków poza granicami kraju. Instytut POLONIKA, który zajmuje się dzieleniem środków, ma w tym roku do dyspozycji ok. 6 mln zł. Zabytki odnawiane są m.in. na Białorusi, na Litwie, ale też we Francji, w USA. Jednak największe środki przeznaczone są na projekty realizowane na Ukrainie.

Na odnowę zabytków znajdujących się na Ukrainie, które związane są z historią Polski, przeznaczonych zostanie w tym roku 3,8 mln zł.

Jednym z ciekawszych projektów jest konserwacja fresków na sklepieniu nawy głównej kościoła pojezuickiego we Lwowie, czyli obecnie greckokatolickiej cerkwi garnizonowej. Polsko-ukraiński zespół konserwatorów zajmuje się renowacją fresków Franciszka i Sebastiana Ecksteinów.

Polscy specjaliści pracują też w lwowskiej katedrze ormiańskiej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Niedawno zakończyła się konserwacja malowideł ściennych Jana H. Rose na w prezbiterium katedry, w tym roku planowa-

na jest konserwacja mozaiki ukazującej Świętą Trójcę autorstwa Józefa Mehoffera.

Prace prowadzone są też w dawnym szpitalnym św. Łazarza położonym na południowo-zachodnim stoku Góry Kalczej. Szpital powstał w 1618 roku z inicjatywy Bractwa Różańcowego działającego przy kościele dominikańskim Bożego Ciała. W otaczającym teren szpitala murze od strony ul. Kopernika (dawniej ul. Sokolnickiej) umieszczono żelazną furkę, nad którą znajduje się kamienna tablica, a po jej bokach widnieją płaskorzeźby ze scenami z życia oraz po śmierci św. Łazarza.

– Powstałe w XVII wieku reliefy przedstawiają «Łazarza przed domem bogacza» oraz «Łazarza na łonie Abrahama», obok nich znajdują się tablice z inskrypcjami – opisuje dr Michał Laszczkowski, prezes Fundacji Dziedzictwa Kulturowego.

W ciągu pięciu lat odnowionych zostało też ponad 100 grobów na najstarszej nekropoli we Lwowie – cmentarzu Łyczakowskim. Na ten cel zostało wydanych z budżetu państwa ok. 5 mln zł.

Polscy konserwatorzy pracują nie tylko we Lwowie, ale też w Winnikach, Kamieńcu Podolskim, w Berdyczowie, w Tywrowie i w Żółtkwi.

Teraz prowadzone są prace konserwatorskie kamiennego fryzu na elewacji kolegiaty św. Wawrzyńca w Żółtkwi. Z kolei w Krzemieńcu odnawiany jest cmentarz bazylikański, gdzie spoczywają m.in. profesorowie Liceum Krzemienieckiego. W planach jest konserwacja nagrobków Józefa Sandersa, wykładowcy historii sztuk pięknych, profesora Uniwersytetu Wileńskiego, oraz jego córki Julii Sanders.

Źródło: rp.pl

Два із трьох злотих, які виділяють на відновлення пам'яток, пов'язаних з історією Польщі, потрапляють в Україну.

Польські реставратори пам'яток демонтували шість скульптур апостолів з огорожі архікафедрального костелу Успіння Пресвятої Діви Марії, тобто так званого Латинського кафедрального собору у Львові. Скульптури потрапили в реставраторську майстерню, яка міститься у старих складських приміщеннях. Їх там реставруватимуть спеціалісти із Фундації культурної спадщини за кошти, виділені Сенатом Польщі. Фігури очистять, а також відновлять відсутні елементи.

«Роботи триватимуть до 1 грудня», – розповіла Наталія Томся, яка займається реставрацією скульптур.

Польське Міністерство культури та Сенат РП фінансують зараз кілька десятків проектів, пов'язаних із відновленням пам'яток за межами Польщі. Інститут «POLONIKA», який займається розподілом коштів, цього року отримав близько 6 млн злотих. Польські пам'ятки відновлюють, зокрема, у Білорусі, Литві, Франції, США. Проте найбільше коштів направляють на проекти, які реалізують в Україні.

На відновлення пам'яток в Україні, пов'язаних з історією Польщі, цього року виділено 3,8 млн злотих.

Серед найцікавіших проектів – реставрація фресок на sklepieniu центрального нефу єзуїтського костелу у Львові, тобто теперішньої греко-католицької гарнізонної церкви. Польсько-український колектив реставраторів займається відновленням фресок Франциска і Себастьяна Екштейнів.

Польські спеціалісти працюють теж у львівському кафедральному вірменському соборі Успіння Пресвятої Діви Марії. Недавно закінчилася реставрація настінного живопису Яна

Розена у пресвітерії, на цей рік запланована реставрація мозаїки із зображенням Пресвятої Трійці авторства Юзефа Меґоффера.

Роботи тривають теж у колишньому шпитальному комплексі Святого Лазаря, розташованому на південно-західному схилі Калічої гори. Шпиталь створили у 1618 р. з ініціативи Розарієвого братства, заснованого при домініканському костелі Божого Тіла. У murі, що обгороджує територію шпиталю від сторони вулиці Коперника, збереглася залізна хвіртка, над якою є кам'яна таблиця, а по боках – барельєфи зі сценами земного і загробного життя Святого Лазаря.

«Створені в XVII ст. рельєфи представляють «Лазаря під домом багача» і «Лазаря на лоні Авраама», біля них збереглися дошки з написами», – описав Міхал Ляцковський, голова Фундації культурної спадщини.

Упродовж останніх п'яти років відновили понад 100 пам'яток найстарішого некрополя Львова – Личаківського цвинтаря. На це з бюджету Польщі виділили близько 5 млн злотих.

Польські реставратори працюють не лише у Львові, а й у Винниках, Кам'янці-Подільському, Бердичеві, Тиврові, Олиці, Жовкві.

Зараз ведуться реставраційні роботи кам'яного portalu на фасаді костелу Святого Лаврентія у Жовкві, а в Кременці відновлюють василіанське кладовище, де спочивають, зокрема, професори Кременецького ліцею. У планах – реставрація надгробків Юзефа Сандерса, викладача мистецтвознавства, професора Вільнюського університету, та його дочки Юлії Сандерс.

Джерело: rp.pl

Забірайте з собою не тільки цей прекрасний запах соснового лісу і wspomnienia z odroczynek, ale zabierajcie tę pamięć kim jesteście, pamięć, po co my tu wszyscy przyjeżdżamy!» – зwrócił się ksiądz до зібраних на літургії.

По мшы святей odbyło się poświęcenie kaplicy legionowej, która została zrekonstruowana pod koniec zeszłego roku w oparciu o odnalezione zdjęcie oryginalnego budynku stojącego tu w okresie międzywojennym. Następnie uczestnicy uroczystości złożyli kwiaty i zapalili znicze na grobach legionistów.

Маршалек Сенату РП Станіслав Карчевський зwrócił się до зібраних, в том до харцерів, котрим подякував за об'єкцію опікою місць пам'яті і вклад в діалог Польщі і України. Підкресліл: «То bardzo ważne, byśmy tu pochylali się nad tymi grobami, modlili się, wspominali ich, ale też patrzyli, co się dzieje w tej chwili. Jak jechaliśmy tutaj, widzieliśmy przygotowania do pogrzebu młodego Ukrainca, który zginął na wojnie. My musimy mówić do Europy – tu jest wojna. My musimy mówić do Europy, że tej wojny nie chcemy. My musimy wiedzieć, kto jest naszym wrogiem i musimy wiedzieć, że nigdy więcej wojny. Żeby nasze następne pokolenia, żebyście wy mogli przyjeżdżać tu i nigdy nie trzymali karabinów w ręce».

«Nie mówimy o polityce, ale polityka jest kwintesencją, bo to przecież rozmowy polityczne powinny doprowadzać do pokoju, one powinny doprowadzić do tego, żeby żaden Ukrainiec więcej nie zginął, żeby żadna ukraińska matka, żadna rodzina nie płakała nad grobem. To jest nasze polityków zadanie. I chcę Państwa zapewnić, że

wzmocnieni tą modlitwą, wzmocnieni tą obecnością będziemy bardzo usilnie dążyć do tego, żeby nigdy nie przelewała się krew – i Polaków i Ukraińców» – powiedział marszałek.

Harc mistrz Jarosław Górecki podziękował wszystkim, którzy wspierali i wciąż wspierają харцерів в их службі. Przypomnijmy, że opiekują się oni nie tylko cmentarzem legionowym w Polskim Lasku, ale także ok. 30 miejscami pamięci na Wołyniu.

По закінченні офіційної частини харцерів традиційно poczęstowali gości obiadem z kuchni polowej. Przedstawiciele polskich organizacji działających w Łuckim Okręgu Konsularnym mieli możliwość w nieformalnej atmosferze porozmawiać z senatorami o problemach i planach.

Маршалек Станіслав Карчевський opuścił uroczystości wcześniej, ponieważ pojechał do Wołczycka sąsiadującego z Kostiuchnówką, żeby oddać hołd Ołeksandrowi Kołbunowi. 20-letni ukraiński żołnierz zginął в обwodzie ługańським в реjonіє prowadzenia Operacji Połączonych Sił.

Nasz autobus wrócił do Łucka przez Wołczyck. Cała droga była pokryta kwiatami. Wszyscy mieszkańcy wsi przyszli pożegnać młodego chłopaka, obrońcę Ukrainy. Pod niebiesko-żółtą flagą, pośród góry kwiatów, widniał także bukiet z biało-czerwoną wstążką.

Текст і зйєкція: Anatol OLIKH

str. 1

про могили своїх, можна так сказати, старших колег. Ви дуже щасливі, що сюди приїжджаєте! Забирайте із собою не тільки цей чудовий запах соснового лісу і спогади про відпочинок, а й пам'ять про те, ким ви є, пам'ять, навіщо ми всі сюди приїжджаємо!» – звернувся священник до учасників літургії.

Після завершення меси духівники освятили дерев'яну каплицю на честь польських легіонерів, яку наприкінці минулого року реконструювали за віднайденими фото оригінальної каплиці міжвоєнного часу. Далі присутні поклали квіти й запалили лампади на могилах легіонерів.

Маршалок Сенату Станіслав Карчевський звернувся до присутніх, зокрема харцерів, яким подякував за опіку над місцями пам'яті та внесок у діалог Польщі та України. Також він наголосив: «Це дуже важливо, аби ми схилилися над цими могилами, молилися, згадували їх, але ми маємо зважати і на те, що відбувається зараз. Коли ми добиралися сюди, бачили приготування до похорону молодого українця, який загинув на війні. Ми маємо говорити Європі: тут війна! Ми маємо говорити Європі, що ми цієї війни не хочемо. Ми повинні знати, хто наш ворог, і повинні знати, що війни ніколи більше не повинно бути! Щоби наші наступні покоління, щоби ви могли приїжджати сюди, і щоби ніколи не було потреби тримати автомат у руках».

«Ми не говоримо про політику, але політика є kwintesencją, адже саме політичні переговори повинні приводити до миру, вони повин-

ні призвести до того, щоби жоден українець більше не загинув, щоби жодна матір, жодна родина не ридала над могилою українця. Це є нашим, політиків, завданням. І я хочу вас zapewнити, що ми, зміцнені молитвою й перебуванням тут, докладемо всіх зусиль, щоби ніколи не проливалася кров – ні поляків, ні українців», – сказав спікер польського Сенату.

Харцмайстер Ярослав Гурецький подякував усім, хто допомагав і допомагає харцерам у їхньому важливому служінні. Хочемо нагадати, що вони опікуються не лише кладовищем легіонерів у Польському ліску, а й близько 30 місцями пам'яті по всій Волині.

Після завершення офіційної частини харцери традиційно частували гостей стравами, приготованими на польовій кухні. Далі представники польських товариств Луцького консульського округу спілкувалися із сенаторами, обговорювали проблеми, ділилися планами.

Маршалок Сенату РП Станіслав Карчевський передчасно покинув зустріч, відбувши віддати честь Олександрові Колбуну, полеглому воїну із сусіднього з Костюхнівкою села Вовчицьк. 20-літній юнак загинув на Луганщині, де брав участь у Операції об'єднаних сил.

До Луцька наш автобус повертався через Вовчицьк. Дорога була встелена квітами. Все село вийшло провести в останню путь молодого хлопця, захисника України. Під блакитно-жовтим прапором, серед гори квітів, був і букет із біло-червоною стрічкою.

Текст і фото: Анатолій ОЛІХ

Polskie krzyże w Szmańkowcach

Trzy zagadkowe krzyże postawione w latach 1903, 1932 oraz 1940 zachowały się do dziś we wsi Szmańkowce w obwodzie tarnopolskim.

Szmańkowce, podobnie jak inne galicyjskie wsie, w okresie międzywojennym należały do II Rzeczypospolitej, która zostawiła po sobie dużo interesujących i zagadkowych pamiątek. Wśród nich – przydrożne krzyże. Stawiano je, by uczcić ważne wydarzenia, na znak pokuty albo w podzięce za otrzymane łaski Boże.

Moją uwagę przykuły trzy niezwykle krzyże z polskimi napisami w Szmańkowcach, o których nie znalazłem informacji w żadnym informatorze. Zostały postawione dawno temu w różnych częściach wsi. Przy pomocy krajoznawcy Dmytra Łogusza przetłumaczyłem widniejące na nich inskrypcje na język ukraiński.

Pierwszy krzyż stoi przy drodze na końcu wsi. Są na nim dwa napisy. Pierwszy brzmi tak: «Jezu wielkiego miłosierdzia zmiłuj się nad nami». Drugi znajduje się na dole i informuje o fundatorce oraz roku ustanowienia: «Fundatorka Marya Krzysztofowiczowa. 1903».

Drugi krzyż znajduje się na jednym z podwórek przy drodze. Zachował się na nim tekst: «Pan mój i Bóg mój. Jego opiece się polecamy. Pomnik ten ufundowali Dominik i Rozalia Galantowie. 1940».

Trzeci krzyż również jest na podwórku jednego z miejscowych gospodarstw. Widnieje na nim napis: «Na chwałę Bożą mękę Pańską ufundował Jan i Anna Galant. 1932».

Gdyby ktoś z Czytelników «Monitora Wołyńskiego» posiadał więcej informacji o opisanych krzyżach oraz ich fundatorach, byłbym wdzięczny za podzielenie się tymi wiadomościami za pośrednictwem redakcji: info@monitor-press.com.

Tekst i zdjęcia: Maksym OHORODNYK

Польські хрести у Шманьківцях

Три загадкові хрести, встановлені в 1903, 1932 та 1940 рр., стоять у селі Шманьківці Чортківського району Тернопільської області.

Шманьківці, як і інші галицькі села, у міжвоєнний період входили до Другої Речі Посполитої, яка залишила після себе багато цікавих та загадкових пам'яток. Серед них – придорожні хрести. Встановлювали їх, зокрема, на знак вшанування важливих подій, покаяння або подяки Господу за отримані блага.

Мою увагу привернули три незвичні хрести в Шманьківцях із написами польською мовою, про які я не знайшов інформації в жодному довіднику. Встановлені вони в різних місцинах і всі три дуже давні. Краєзнавець Дмитро Логус допоміг мені перекласти написи.

Перший хрест встановлений біля дороги в кінці села. На ньому – два написи. Перший: «Ісусе великого милосердя, змилуйся над нами». Другий розташований нижче і повідомляє про фундатора та рік встановлення: «Фундаторка Марія Кшиштофовичова. 1903».

Другий хрест стоїть на одному з подвір'їв біля дороги. На ньому зберігся напис: «Господь мій і Бог мій. У Його опіку віддаємо себе. Пам'ятник установлено на кошти Домініка і Розалії Галантів. 1940».

Третій хрест також знаходиться на подвір'ї і має такий напис: «На хвалу Божу муку Господню поставили Ян та Анна Галанти. 1932».

Якщо хтось із Читачів «Волинського монітора» володіє інформацією про ці хрести та їхніх фундаторів, прошу написати на адресу редакції: info@monitor-press.com.

Текст і фото: Максим ОГОРОДНИК

W Tarnopolu porządkowano na cmentarzu i w kościele У Тернополі поряdkували на кладовищі та в костелі

Polskie Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe w Obwodzie Tarnopolskim pożegnało wakacje sprzątaniem Cmentarza Mikulinickiego i kościoła w Tarnopolu, a także lokalu szkoły sobotnio-niedzielnej.

Польське культурно-освітнє товариство Тернопільської області провело літо впорядкуванням Микулинецького кладовища та костелу в Тернополі, а також суботньо-недільної школи.

Członkowie Towarzystwa uporządkowali groby jezuitów i Polaków pochowanych na Cmentarzu Mikulinickim. Razem z ks. Andrzejem Maligiem posprząтали również w kościele Bożego Miłosierdzia i NMP Nieustającej Pomocy w Tarnopolu.

Obecnie w szkółce języka polskiego działającej przy Towarzystwie trwają przygotowywania do nowego roku szkolnego.

Анна ФЛІССАК,
Polskie Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe
w Obwodzie Tarnopolskim

Члени товариства прибрали могили отців-єзуїтів та поляків, котрі поховані на Микулинецькому кладовищі. Разом із отцем Анджелем Малігом впорядкували теж костел Божого милосердя і Божої Матері Неустанної Помочі в Тернополі.

Нині тривають приготування до нового навчального року у школі з вивчення польської мови, що діє при товаристві.

Алла ФЛІССАК,
Польське культурно-освітнє товариство
Тернопільської області

Каплиця Chrystusa Frasobliwego w Łucku na акварелі hrabiny Anny Potockiej

Каплиця Скорботного Христа в Луцьку на акварелі графині Анни Потоцької

Wiktor Litewczuk przedstawia naszym Czytelnikom kolejny rarytas ze swojej kolekcji. Jest to XIX-wieczna akwarela, namalowana przez hrabinę Annę Potocką według szkicu Ludwika Fuhrmanna. Widzimy na niej kaplicę Chrystusa Frasobliwego w Łucku.

Акварела pt. «*Vue de Luck anciennement Capitale du palatinat de Volhynie*» (pol. «Widok na Łuck, była stolicę województwa wołyńskiego», w polskich źródłach spotkamy też nazwę «Widok Zamku w Łucku na Wołyniu») powstała w wyniku podróży Edwarda Raczyńskiego do Konstantynopola i Troady w 1814 r. Na pierwszym planie widzimy nieistniejącą już kaplicę Chrystusa Frasobliwego, w głębi – zamek w Łucku.

Obraz został namalowany według szkicu Ludwika Fuhrmanna przez hrabinę Annę Mariannę Ewę Apolonię z Tyszkiewiczów Potocką (1779–1867). Była to polska malarka i pamiętnikarka rysująca przeważnie widoki miejskie, projekty architektoniczne oraz pejzaże i ilustracje książkowe. Prywatnie była córką bratanicy króla Stanisława Augusta Poniatowskiego.

Rycinę na podstawie akwareli Anny Potockiej wykonał J.J. Wagner w Lipsku w 1819 r. Została ona zamieszczona w «Dzienniku podróży do Turcji odbytej w roku 1814», który ujrzał świat w 1821 r.

Widok kaplicy ukazał się także na drzeworycie opublikowanym na pierwszej stronie tygodnika «Przyjaciel Ludu» w nr. 26 z 31 grudnia 1836 r. Pismo to wydawano w Lesznie w latach 1834–1849 przy wsparciu finansowym Edwarda Raczyńskiego.

Edward Raczyński (1786–1845) – działacz społeczny, pisarz, kolekcjoner, fundator **Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu**. Na wyprawę swojego życia wyruszył 17 lipca 1814 r. Postawił przed sobą cel stworzenia ilustrowanego dziennika z podróży, urozmaiconego licznymi ekskursami historycznymi. Część ilustracyjną przygotował śląski artysta Ludwik Fuhrmann (1783–1829).

Do Azji płynęli z Odessy, do której jechali przez kresy I Rzeczypospolitej, zamierzając także udokumentować ich świetność. Po drodze odwiedzili włości i rezydencje magnackie na Ukrainie: Humań wraz z parkiem Zofiówką Potockich oraz Krzewin Jabłonowskich, a także opuszczone zamki w Łucku i Ostrogu. Ludwik Fuhrmann, mimo że miał bardzo mało czasu, w każdym miejscu robił po kilka szkiców. Później stały się one podstawą do sporządzenia dojrzałych od strony artystycznej prac, które szyćcharze przełożyli na rycinę w książce.

«Ostatecznie w publikacji Raczyńskiego znalazło się blisko 90 miedziorytów, nie wiemy jednak, jaką część szkiców wykorzystano, a z których w trakcie prac redakcyjnych zrezygnowano» – czytamy w «Wielkopolskim Słowniku Biograficznym». Z Ukrainy opublikowano 5 szyćchów: Widok Zamku w Łucku na Wołyniu, Rozwaliny zamku w Ostrogu, Widok Krzewina,

Сьогодні Віктор Літевчук представляє нашим Читачам ще один раритет зі своєї колекції. Це акварель, намальована в XIX ст. графинєю Анною Потоцькою за ескізом Людвіка Фурмана. На ній ми бачимо луцьку каплицю Скорботного Христа.

Акварель під назвою «*Vue de Luck anciennement Capitale du palatinat de Volhynie*» (укр. «Вид на Луцьк, колишню столицю Волинського воєводства», в польських джерелах трапляється також назва «Widok Zamku w Łucku na Wołyniu», тобто «Вид на замок у Луцьку на Волині») з'явилася внаслідок подорожі Едварда Рачинського до Константинополя та Троади в 1814 р. На її передньому плані ми бачимо каплицю Скорботного Христа, яка не збереглася до наших днів. На фоні – Луцький замок.

Малюнок за ескізом Людвіка Фурмана виконала графиня Анна-Маріанна-Ева-Аполонія Потоцька, до шлюбу Тишкевич (1779–1867 рр.), донька племінниці короля Польщі Станіслава Понятовського. Потоцька була польською художницею й мемуаристкою, малювала переважно міські краєвиди, архітектурні проекти, пейзажі та книжкові ілюстрації.

На основі акварелі Анни Потоцької Й. Й. Вагнер зробив у Лейпцигу в 1819 р. гравюру. Її опубліковано у «Щоденнику подорожі до Туреччини в 1814 р.», який побачив світ у 1821 р.

Зображення каплиці з'явилося теж на деревориті, опублікованому на першій сторінці тижневика «Przyjaciel Ludu» у № 26 від 31 грудня 1836 р. Газета виходила в Лешні в 1834–

1849 рр. за фінансової підтримки Едварда Рачинського.

Едвард Рачинський (1786–1845 рр.) – громадський діяч, письменник, колекціонер, засновник **Бібліотеки Рачинських у Познані**. В подорож свого життя він вирушив 17 липня 1814 р., поставивши за мету видати ілюстрований щоденник мандрівки, доповнений численними історичними екскурсами. Ілюстративну частину створив сілезький художник Людвік Фурман (1783–1829 рр.).

До Азії Рачинський із Фурманом плвли з Одеси, куди їхали через східні землі Першої Речі Посполитої, які також мали намір задокументувати. Дорогою мандрівники відвідали магнатські маєтки та резиденції в Україні: Умань із Софіївським парком Потоцьких та палац Яблоновських у Кривині, замки в Луцьку та Острозі. Людвік Фурман, незважаючи на те, що мав дуже мало часу, в кожному місці робив кілька ескізів. Пізніше вони стали основою для зрілих із художнього погляду творів, які згодом гравери перенесли у книгу.

«У кінцевому результаті у виданні Рачинського було надруковано майже 90 мідьоритів, але точно не відомо, яку частину ескізів використали, а від яких відмовилися під час редакційної роботи», – читаємо у «Великопольському

Каскада в Софіївці oraz Świątynia Kanopa w Sofiówce.

Szkice Fuhrmanna dopracowywało wielu artystów. Sporządzając ostateczną wersję, jak podaje słownik, czasami wzbogacali je o sztafaż figuralny, modny w europejskiej ikonografii od czasów renesansu (sztafaż – postacie ludzi i zwierząt lub przedmioty uzupełniające obraz, którego głównym tematem jest krajobraz albo wnętrze – przyp. red.). Rytownicy z kolei nie zawsze przynosili jeden do jednego otrzymane prace: «Nanosili pewne zmiany i uproszczenia, zawężając perspektywę, upraszczając sztafaż, czy rezygnując z pewnych efektów artystycznych, jak np. podmuch wiatru poruszający roślinnością i kostiumami, które widać na oryginałach». Tę część prac zlecano artystom, do których inicjator przedsięwzięcia miał pełne zaufanie.

Akwarele z widokiem zamku w Ostrogu (obecnie obwód rówieński) namalował prof. Zygmunt Vogel z Warszawy i to jego praca została w formie grafiki umieszczona w «Dzienniku podróży do Turcji odbytej w roku 1814». W 1824 r., czyli już po polskim wydaniu «Dziennika», ale przed niemieckim z 1825 r., swoją akwarelę z widokiem Ostroga wykonał francuski malarz François Alexandre Pernot.

Widok na pałac Jabłonowskich w Krzewinie (obecnie obwód chmielnicki) oraz na świątynię Kanopa w Zofiówce (dziś Humań w obwodzie czerkaskim) rysował niemiecki malarz Christian Gottlob Hammer w Dreźnie.

Natomiast wodospad w parku w tejże Zofiówce rysował francuski malarz i rytownik Ignace Duvivier w Wiedniu.

Uwieńczeniem podróży Edwarda Raczyńskiego i Ludwika Fuhrmanna był wspomniany wyżej «Dziennik podróży do Turcji odbytej w roku 1814». Były to początki działalności wydawniczej Edwarda Raczyńskiego, która rozwinęła się intensywnie od chwili, gdy w 1827 został członkiem warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Ludwik Fuhrmann od tego czasu związał się na stałe z rodziną Raczyńskich, dzięki nim uzupełnił studia malarskie w Rzymie. Pod koniec życia uzyskał poparcie namiestnika Wielkiego Księstwa Poznańskiego Antoniego Radziwiłła. Udzielał w jego domu lekcji rysunków i malarstwa.

Wiktor LITEWCZUK
Opracowano na podstawie
«Wielkopolskiego Słownika Biograficznego»

Na foto: 1. Akwarela Anny Potockiej pt. «Vue de Luck anciennement Capitale du palatinat de Volhynie». 2. Akwarela François Pernota z widokiem Ostroga. 3. Akwarela Christiana Hammera z widokiem na pałac Jabłonowskich w Krzewinie. 4. Drzeworyt z widokiem kaplicy w Łucku opublikowany w tygodniku «Przyjaciel Ludu» w 1836 r.

біографічному словнику». З подорожі Україною в «Щоденнику» опублікували п'ять гравюр: «Вид на замок у Луцьку на Волині», «Руїни замку в Острозі», «Вид на Кривин», «Каскад у Софіївці» та «Святія Каноп в Софіївці».

Над ескізами Фурмана працювало багато художників. Готуючи остаточну версію, як довідуємося зі словника, вони іноді збагачували їх фігуративним стафажем, що став модним у європейській іконографії з епохи Відродження (стафаж – доповнення картини, головним мотивом якої є краєвиди або інтер'єр, постатями людей чи тварин або предметами, – ред.). Натомість гравери не завжди точно відтворювали отримані роботи: «Вони вносили певні зміни та спрощення, звужуючи перспективу, спрощуючи стафаж чи відмовляючись від деяких художніх ефектів, таких, як помітний на оригіналах рух рослин та одягу від подмuhu вітру». Цю частину роботи ініціатор публікації доручав художникам, яким він повністю довіряв.

Аkwareль із видом на замок в Острозі (нині Рівненська область) намалював професор Зигмунт Фогель із Варшави. Саме його твір розмістили у формі графіки у «Щоденнику» подорожі до Туреччини 1814 р.» У 1824 р., після польського видання «Щоденника», але перед німецьким 1825 р., акварель із краєвидом Острога виконав французький художник Франсуа Александр Перно.

Палац Яблонівський у Кривині (нині Хмельницька область) та Святію Канопи в Софіївці (Умань, Черкаська область) зображав німецький художник Крістіан-Готлоб Хаммер у Dreźnie.

Водоспад у тій же Софіївці малював французький живописець та гравер Ігнас Дювів'є у Відні.

Подорож Едварда Рачинського та Людвіка Фурмана увінчалася виданням вищезгаданого «Щоденника» подорожі до Туреччини у 1814 р.» Це були початки видавничої діяльності Едварда Рачинського, яка стрімко розвивалася з 1827 р., коли він став членом варшавського Товариства приятелів наук.

Відтоді Людвік Фурман надовго пов'язав свою кар'єру із родиною Рачинських, завдяки якій закінчив навчання живопису в Римі. Наприкінці життя він отримав підтримку від намісника Великого герцогства Познанського Антонія Радзивіла. В його дома Фурман давав уроки графіки та малюнку.

Віктор ЛІТЕВЧУК
Опрацьовано на підставі
«Великопольського біографічного словника»

На фото: 1. Akварель Анни Потоцької «Вид на Луцьк, колишню столицю Волинського воєводства». 2. Akварель Франсуа Перно із краєвидом Острога. 3. Akварель Крістіана Хаммера з видом на палац Яблонівський у Кривині. 4. Дереворит із зображенням каплиці в Луцьку, опублікований у тижневику «Przyjaciel Ludu» в 1836 р.

Рок ГРЕСІ.

No. 26.

Leszno, dnia 31. Grudnia 1836.

Przyjaciel Ludu.

Мłodzież wzięła udział w obozie dla animatorów środowisk polskich

Молодь взяла участь у таборі для animatorів польських осередків

Мłodzież z Winnicy, Gródka, Chmielnickiego oraz Tarnopola wzięła udział w II turnusie Obozu edukacyjnego dla animatorów środowisk polskich za granicą.

Wydarzenie jest realizowane przez Fundację Wolność i Demokracja w ramach projektu «Ja Lider». II turnus odbył się w dniach 3–9 sierpnia w Kroczycach na Śląsku.

Organizatorzy zapewnili uczestnikom atrakcyjny program. Poprzez pracę w grupach pod opieką Krzysztofa Mazura młodzież miała okazję zapoznania się z tworzeniem projektów, a wraz ze Zbigniewem Żukiem rozwijała zdolności liderские.

Dużą atrakcją było zwiedzanie Krakowa i wycieczka do Ojcowa, gdzie młodzi liderzy zobaczyli zamek, jaskinię oraz Ojcowski Park Narodowy.

Podczas obozu można było także wziąć udział w grach integracyjnych na świeżym powietrzu, zatańczyć na dyskotekę, zaśpiewać przy akompaniamentie gitary w czasie wspólnej imprezy, utrwalić swoje umiejętności z języka polskiego podczas specjalnie w tym celu zorganizowanych ćwiczeń czy pójść do kościoła. W czasie obozu wszystkich uczestników projektu obowiązywał tzw. «Kontrakt» – swoiste zasady ustalone w pierwszym dniu pobytu.

Na zakończenie drużyny prezentowały swoje projekty. Było widać, że młodzi ludzie bardzo się zaangażowali w działalność i są zmotywowani do zrealizowania tych pomysłów w reprezentowanych przez siebie ośrodkach.

Oksana MLYNKO,
Polskie Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe
w Obwodzie Tarnopolskim
Zdjęcia udostępnione przez autorkę

Табір проводить фундація «Свобода і демократія» в рамках проекту «Я лідер». Друга зміна пройшла 3–9 серпня у Крочице в Сілезії.

Організатори підготували для учасників цікаву програму. Працюючи у групах під керівництвом Кшиштофа Мазура, молодь мала нагоду ознайомитися із процесом створення проектів, а також розвивала лідерські навички зі Збигневом Жуком.

Гарними розвагами стали екскурсія до Ойцова, де молоді лідери відвідали замок, печеру та Ойцовський національний парк, а також поїзд до Кракова.

Під час табору можна було теж узяти участь у колективних іграх просто неба, потанцювати на дискотекі, поспівати під акомпанемент гітари на спільній імпрезі, закріпити свої знання польської мови на заняттях, організованих спеціально із цією метою, чи сходити до костелу. На час перебування всі учасники підписали «контракт» – своєрідні правила, усталені в перший день перебування в таборі.

На закінчення зміни всі групи представили свої проекти. Було видно, що молодь активно попрацювала й має величезне бажання реалізувати власні ідеї у своїх полонійних осередках.

Оксана МЛИНКО,
Польське культурно-освітнє товариство
Тернопільської області
Фото надала авторка

Молодь із Вінниці, Городка, Хмельницького та Тернополя взяла участь у другій зміні навчального табору для animatorів польських осередків за кордоном.

Wakacje w Małopolsce

Zakończył się pierwszy turnus w ramach projektu «Ekspedycja Polska. Edukacyjne wyjazdy». Wzięło w nim udział blisko 50 dzieci polskiego pochodzenia z Równego, Beresteczka, Łanowic, Czerwonogrodu, Kołomyi i Drohobycza.

W dniach 3–13 sierpnia uczestnicy wyjazdu przebywali w ośrodku wypoczynkowym «Weronika INN» w Poroninie (województwo małopolskie).

Program turnusu był bardzo bogaty. Goście codziennie brali udział w spotkaniach integracyjnych, m.in. prezentowali swoje miejscowości, uczestniczyli w zawodach sportowych lub bawili się na dyskotekach. Jednocześnie aktywnie uczyli się języka polskiego.

Ponadto odbyło się wiele wycieczek, podczas których dzieci wspólnie z opiekunami zwiedziły zamek w Niedzicy, kopalnię soli w Wieliczce i Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem, spacerowały starymi ulicami Krakowa i odpoczywały w parku linowym we wsi Murzasichle.

Projekt «Ekspedycja Polska. Edukacyjne wyjazdy» jest realizowany przez Fundację Wolność i demokracja i współfinansowany w ramach sprawowania opieki Senatu Rzeczypospolitej Polskiej nad Polonią i Polakami za granicą w 2019 r. O aktywny wypoczynek dzieci z Ukrainy zadbała organizacja «Mówiący Kij».

Halina SOKALSKA,
Stowarzyszenie Kultury Polskiej im. Ewy Felińskiej
na Wołyniu Oddział w Beresteczku
Foto: Olena CZERNYSZ

Канікули в Малопольщі

Завершився перший заїзд у рамках проекту «Польська експедиція. Навчальні поїздки». У ньому взяли участь близько 50 дітей польського походження з Рівного, Берестечка, Лановичів, Червонограда, Коломиї та Дрогобича.

Протягом 3–13 серпня діти перебували в осередку «Weronika INN» у Пороніні (Малопольське воєводство).

Програма експедиції була насиченою. Щодня учасники долучалися до інтеграційних заходів, зокрема презентували свої міста, брали участь у спортивних змаганнях, відпочивали на дискотеках, одночасно покращуючи знання польської мови.

Окрім цього, було багато поїздок, під час яких діти разом з опікунами відвідали замок у Недзїці, копальню солі у Величці та Татранський музей у Закопаному, пройшлися старими вуличками Кракова та відпочили в парку канатних розваг у селі Мужасіхле та ін.

Проєкт «Польська експедиція. Навчальні поїздки» реалізує фундація «Свобода і демократія». Фінансування відбувається в рамках здійснення опіки Сенату Республіки Польща над Полонією й поляками за кордоном у 2019 р. Про дозвілля дітей з України подбала організація «Мовіауся Кіж».

Галина СОКАЛЬСЬКА,
Товариство польської культури на Волині
імені Еви Фелінської, відділ у Берестечку
Фото: Олена ЧЕРНИШ

Wakacje, ach wakacje!

Koniec wakacji? Już po urlopie? Wyjazd udany? Jakże można uniknąć takich pytań pod koniec lata. Po prostu nie sposób. Zatem zróbmy małe podsumowanie.

Відпустки, ах відпустки!

Кінець відпустки? Каникули вже закінчилися? Подорож вдалася? Як же можна уникнути таких запитань у кінці літа? Це просто неможливо. Тому підіб'ємо невеличкий підсумок.

– Сłono zapłaciлиście za swój wyjazd?
– Czy błaganie szefa o urlop w terminie, gdy cały świat wypoczywa, było grą wartą świeczki?
– Długie stanie w ogonku po smażonej rybkę to marzenie naszego doczesnego życia?
– Korek na minimum sześć godzin oczekiwania przy wyjeździe z Zakopanego wprawił was w euforię?
– W długie, zimowe wieczory śniliście może o zimnych okładach na spieczoną na raka plecy?
Oczywiście takie pytania jesteśmy w stanie mnożyć. Możemy również zachodzić w głowę w nieskończoność czy destynacja, jaką wybraliśmy na urlop, okazała się najlepsza z możliwych, a nasze kostiumy kąpielowe wbiły w ziemię wszystkich dookoła, patrzyli więc na nas z zazdrością i podziwem. Za kilkanaście miesięcy powtórzmy oczywiście ten wypoczynkowy scenariusz oraz z przymrużeniem oka popatrzymy na wszystkie niemiłe doświadczenia roku poprzedniego.

Jakoś z trudem przychodzi nam uczyć się na własnych błędach, a nieodparta potrzeba tudzież słuszna idea błędnego wypoczynku po raz kolejny zatryumfuje. W końcu wakacje też mają swoje prawa.

Słono za coś zapłacić – oznacza tylko i aż tyle, że to coś było bardzo drogie (związku tego używamy nie tylko w odniesieniu do pieniędzy, ale również w szerszym kontekście).

Gra warta świeczki – ważna sprawa, która asługuje, by się nią szczególnie zajmować.

Stać w ogonku to nic innego, jak tkwić w długiej, dobrze każdemu znanej, kolejce.

Być spieczonym na raka, a tego wam nie życzymy, bo boli, oznacza świeżą, bardzo mocną opaleniznę koloru sytej czerwieni. Na pewno osiągniemy ten «zachwycający» efekt opalając się bez filtra na ostrym, południowym słońcu.

Zachodzić w głowę – długo i bardzo głęboko się nad czymś zastanawiać.

Wbić kogoś w ziemię – poruszyć, zaszokować daną osobę.

Robić lub mówić coś **z przymrużeniem oka**, czyli zupełnie nie na poważnie.

Gabriela WOŹNIAK-KOWALIK,
nauczycielka skierowana do Łucka i Kowla
przez ORPEG

Zdjęcie: Pixabay.

– Soloно заплатили за свою поїздку?

– Чи благати шефа дати відпустку в сезон, коли весь світ відпочиває, було грою вартою свічки?

– Довго стояти у хвості за смаженою рибкою – це мрія нашого земного життя?

– Затор мінімум на шість годин на виїзді із Zakopanego викликає в нас ейфорію?

– У довгі зимові вечори ви, може, мріяли про холодні компреси на спечену на рака спину?

Перелік таких запитань можна продовжувати. Можемо теж безкінечно заходити в голову, чи місце, яке ми обрали для проведення відпустки, виявилось найкращим із можливих, а наші купальники увігнали в землю всіх до-вкола, тож усі дивилися на нас із заздрістю та захопленням. За кільканадцять місяців ми, звісно, повторимо наш відпочинковий сценарій та з примруженням ока подивимося на всі неприємності попереднього року.

Проте якимось важкувато нам іде навчання на власних помилках, а непереборна потреба, себто слухна ідея блаженного відпочинку, вкотре святкуватиме перемогу. Урешті-решт, відпустки теж мають власні закони.

Солоно за щось заплатити (**сłono za coś zapłacić**) – це щось дуже дороге (цей фразеологізм використовують не тільки стосовно грошей, а й у ширшому контексті).

Гра варта свічки (**gra warta świeczki**) – важлива справа, яка заслуговує, щоби нею особливо займатися.

Стояти у хвості (**stać w ogonku**) – це ніщо інше, як стирчати в довжелазній черзі, добре кожному відомий.

Бути спеченим на рака (**być spieczonym na raka**), а цього вам не бажаємо, адже це боляче, означає свіжу, дуже інтенсивну засмагу насиченого багряного кольору. Такого «приголомшливого» ефекту можна стовідсотково досягнути, якщо засмагати без захисного крему під палючим полуденним сонцем

Заходити у голову (**zachodzić w głowę**) – довго і глибоко над чимось роздумувати.

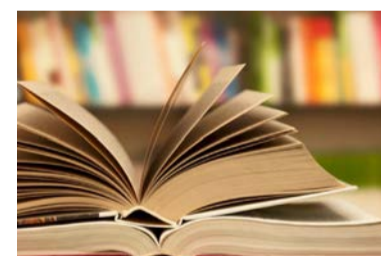
Увігнати когось у землю (**wbić kogoś w ziemię**) – приголомшити, шокувати.

Робити або говорити щось із примруженням ока (**z przymrużeniem oka**) – робити це несерйозно.

Габрієла ВОЗНЯК-КОВАЛІК,
учителька, скерована до Луцька і Ковеля
організацією ORPEG

Фото: Pixabay.

Książka dla studenta polonistyki Книжка для студента-полоніста

Fundacja «Wolność i Demokracja» realizuje projekt «Książka dla studenta» w ramach programu «Koordynacja i wsparcie wyższego kształcenia polonistycznego na Ukrainie».

Program przeznaczony jest dla studentów polonistik oraz lektoratów języka polskiego na tych uczelniach na Ukrainie, które są Beneficjentami Projektu.

Każdy student uprawniony do złożenia wniosku może zamówić jedną książkę, która jest mu potrzebna do studiów polonistycznych. Jej wartość nie może przekroczyć 70 zł.

W celu zamówienia książki należy znaleźć odpowiednią pozycję w Internecie (w księgarniach internetowych w Polsce) i wypełnić formularz zgłoszeniowy (można go pobrać tu: <https://wid.org.pl/program-ksiazka-dla-studenta/>) oraz przesłać go drogą elektroniczną na adres kowalewskijerzy@wp.pl. Decyduje kolejność zgłoszeń.

Książka będzie zakupiona przez Fundację „Wolność i Demokracja” i wysłana Nową Poczta na wskazany w formularzu zgłoszeniowym oddział Nowej Poczty. Nie ma możliwości zwrotu kosztów zakupionej samodzielnie książki.

Książki będą zakupione po zebraniu części lub wszystkich zamówień i wysłane niezwłocznie.

Dodatkowo każdy student jest zobowiązany do wypełnienia krótkiej (anonimowej) ankiety, która posłuży do opracowań naukowych dla celów Projektu.

O pozytywnym rozpatrzeniu wniosku kandydaci zostaną poinformowani drogą e-mailową od razu po otrzymaniu wniosku.

Źródło: wid.org.pl

Фонд «Свобода і демократія» реалізує проект «Книжка для студента» в рамках програми «Кoordинація та підтримка вищої полоністичної освіти в Україні».

Програма передбачена для студентів-полоністів із тих навчальних закладів в Україні, де вивчають польську мову і які є бенефіціарями проекту.

Кожен зі студентів, які мають право подати заявку, може замовити одну книжку, потрібну йому для вивчення полоністичних дисциплін. Її вартість не може перевищувати 70 злотих.

Щоб замовити книжку, потрібно знайти її в польських інтернет-книгарнях, заповнити формуляр (можна завантажити тут: <https://wid.org.pl/program-ksiazka-dla-studenta/>) та вислати його на адресу: kowalewskijerzy@wp.pl. Черговість подання заявок має значення.

Купівлю книги оплатить фонд «Свобода і демократія» і надішле її на вказане у формулярі відділення Нової пошти. Кошти за книгу, придбану самостійно, не повертаються.

Кoordинатори проекту куплять і надішлють книжки після отримання частини або всіх замовлень.

Додатково кожен студент зобов'язаний заповнити коротку анонімну анкету, яку використовують у наукових дослідженнях, передбачених проектом.

Про позитивний розгляд заявки кандидатів повідомлять електронною поштою одразу після її отримання.

Джерело: wid.org.pl

Krzysztof Kieślowski – rzemieślnik filmu

Кшиштоф Кесльовський – майстер фільму

У документальних і фабularних фільмах Krzysztofa Kieślowskiego, który był jednym z twórców tak zwanego «kina moralnego niepokoju», każdy znajdzie coś dla siebie.

W Sokołowsku na Dolnym Śląsku Krzysztof Kieślowski mieszkał w latach 1951–1957. W swojej «Autobiografii» pisał tak: «Problem polegał na tym, że nie miałem – jak wielu moich kolegów – pieniędzy na kupno biletu. Rodzice nie byli w stanie nam ich dać. Czasem oczywiście tak, ale rzadko. Wchodziłem więc z kolegami na dach. Tam był rodzaj dużego wentylatora. Taki komin, który miał otwory po bokach. Przez te otwory świetnie się pluło na kinową publiczność. Robiliśmy to prawdopodobnie z zazdrości. Byliśmy wściekli, że oni mogli wejść do kina, a my nie».

Właśnie tam, w Sokołowsku, od kilku lat odbywa się festiwal filmowy «Hommage à Kieślowski». W tym roku, w dniach 13–15 września, będzie miała miejsce jego dziewiąta edycja. Patronem festiwalu jest Maria Kieślowska – żona reżysera. W programie zapowiedziano specjalną projekcję obrazu «Trzy kolory. Czerwony» z okazji 25-lecia premiery, pokaz komedii czeskich oraz filmu o Janie Palachu, studentce, który dokonał samospalenia w 1969 r. Widzowie zobaczą też produkcję Charliego Chaplina «Brzdąc» w nowym cyklu «Ukochane filmy Krzysztofa Kieślowskiego». Będzie również dużo polskich filmów dokumentalnych. Kulminacyjnym punktem imprezy ma stać się otwarcie Archiwum Kieślowskiego.

Moim pierwszym obejrzanym dziełem tego wybitnego reżysera była produkcja «Bez końca», opowiadająca o wdowie po prawniku, który bronił opozycji przed władzą komunistów. Główne role zagraли Grażyna Szapołowska i Jerzy Radziwiłowicz. Film jest pytaniem o granicę życia i śmierci, obecność tajemnicy w życiu człowieka, mówi o miłości odkrytej przez główną bohaterkę dopiero po śmierci męża, oraz o odwadze, którą odnajdujemy w obliczu śmierci. W czasie kręcenia obrazu powstało słynne trio: Krzysztof Kieślowski, Krzysztof Piesiewicz i Zbigniew Preisner.

Bardzo lubię też film «Podwójne życie Weroniki», opowiadający o dwóch dziewczynach: Weronice z Krakowa i Veronique z Clermont-Ferrand, bardzo podobnych do siebie z wyglądu i pod względem zainteresowań, dziewczyn, które wzajemnie wyczuwają swoją obecność. Na moment ich drogi się krzyżują, ale nigdy się nie poznają, bo Weronika umiera, a Veronique żyje i nadal poszukuje miłości.

Świetnie oglądało się również wszystkie odcinki «Dekalogu», którego części są luźnym nawiązaniem do dziesięciorga przykazań.

Ważne w filmografii Kieślowskiego są również: «Amator» – film o zaopatrzeniowcu w firmie przemysłowej, który opowiada historię swojego życia, jak zmieniło się ono po zakupie kamery filmowej i kręceniu amatorskich obrazów, «Krótki

film o zabijaniu» – opowieść o młodym człowieku, który morduje taksówkarza i jego obrońcy, film odczytany jako sprzeciw wobec kary śmierci, «Krótki film o miłości» – opowieść o miłości młodego chłopaka do dojrzałej kobiety. Ostatnie dwa to filmowe wersje odpowiedników V i VI części «Dekalogu».

Kieślowskiego zalicza się do twórców tak zwanego «kina moralnego niepokoju». Tak nazwał część polskich filmów powstałych w latach 1976–1981 reżyser Janusz Kijowski. Przedstawicielami tego nurtu byli także, oprócz Kieślowskiego, między innymi: Andrzej Wajda («Człowiek z marmuru»), «Bez znieczulenia», «Dyrygent»), Filip Bajon («Wahadełko»), Agnieszka Holland («Aktorzy prowincjonalni», «Kobieta samotna»), Krzysztof Zanussi («Barwy ochronne», «Constans», «Kontrakt»), Feliks Falk («Wodzirej», «Szansa»), Janusz Kijowski («Kung-fu», «Indeks»). Reżyserzy starali się opowiadać o moralnych wyborach swoich bohaterów uwikłanych w system polityczny i obywatelowy ustroju komunistycznego.

Paradoksem jest to, że Kieślowski, który stawiał w swoich dziełach ważne, ponadczasowe pytania, umarł na zawał po cyklowaniu podłogi w swoim domu na Mazurach w berecie z antenką, części roboczego stroju reżysera z czasów komunistycznych. Miał wtedy 55 lat.

Jestem pewien, że każdy znajdzie coś dla siebie w twórczości dokumentalnej i fabularnej Krzysztofa Kieślowskiego. Sztuka to rzecz gustu, ale na pewno był to wspaniały reżyser, który angażował się w swoją pracę całkowicie. Był też bardzo krytyczny wobec siebie. Największą jego przechwałką stało się stwierdzenie, że w filmie udało się mu osiągnąć 35 procent tego, co zamierzał.

Natomiast ten, kto będzie miał możliwość, czas i pieniądze, może uczestniczyć w kolejnym festiwalu filmowym w Sokołowsku, w centrum Gór Kamiennych. Jego program jest, jak zawsze, bardzo bogaty.

Można także przeczytać biografię reżysera zatytułowaną «Kieślowski. Zbliżenie» napisaną przez Katarzynę Surmiak-Domańską.

Wiesław PISARSKI,
nauczyciel języka polskiego
skierowany do Kowla przez ORPEG

Na zdjęciach: 1. Krzysztof Kieślowski na festiwalu filmowym w Wenecji w 1994 r. Zdjęcie Alberto Terrile. 2. Pomnik Kieślowskiego na warszawskich Powązkach. Zdjęcie Jolanty Dyr. 3. Popiersie Krzysztofa Kieślowskiego na Alei Sław w Kielce. Autor: Paweł Cieśła Staszek_Szybki Jest. Źródło: Dżerelo: Wikipedia.

У документальних і художніх фільмах Кшиштофа Кесльовського, який був одним із творців так званого кіно морального неспокою, кожен знайде щось для себе.

У Соколовську в Нижній Сілезії Кшиштоф Кесльовський жив у 1951–1957 рр. У своїй автобіографії він писав так: «Проблема полягала в тому, що я, як і багато моїх друзів, не мав грошей на придбання квитка [в кіно]. Батьки не мали змоги нам їх дати. Часом, звісно, бувало, але рідко. Тож ми разом із друзями видиралися на дах. Там було щось на кшталт великого вентилятора – такий собі кomin, який мав отвори по боках. Через ті отвори чудово було плювати на кіношну публіку. Роби ми це, мабуть, із заздрості. Нас бісило, що вони могли увійти в кінозал, а ми ні».

Саме там, у Соколовську, вже кілька років відбувається кінофестиваль «Омаж Кесльовському». Цього року, 13–15 вересня, він проходить вже вдев'яте. Патрон фестивалю – Марія Кесльовська, дружина режисера. У програмі анонсовано спеціальний показ фільму «Три кольори. Червоний» з нагоди 25-річчя прем'єри, перегляди чеських комедій та фільму про Яна Палаха – студента, який звершив акт самоспалення в 1969 р. Глядачі побачать теж картину Чарлі Чапліна «Малюк» у новому циклі «Улюблені фільми Кшиштофа Кесльовського». Буде теж багато польських документальних стрічок. Кульмінаційним пунктом імпрези має стати відкриття Архіву Кесльовського.

Першою картиною цього видатного режисера, яку я переглянув, була стрічка «Без кінця» про вдову юриста, котрий захищав опозиціонерів від комуністичної влади. Головні ролі в ній виконали Гражина Шаполовська і Єжи Радзівілович. Цей фільм – питання про межу життя і смерті, присутність таємниці в житті людини. Він розповідає про любов, яку головна героїня відкриває лише після смерті чоловіка, та про відвагу, якої люди досягають перед обличчям смерті. Під час зйомок цієї картини утворилося культове trio: Кшиштоф Кесльовський, Кшиштоф Песевич і Збігнев Прайснер.

Мені дуже подобається також фільм «Подвійне життя Вeronіки» про двох дівчат – Вeronіку з польського Кракова і Вeronіку із французького Клермон-Ферран, дуже схожих зовнішньо і за вподобаннями, дівчат, які взаємно відчувають присутність одна одної. На хвилику їхні дороги перетинаються, але вони так ніколи й не познайомляться, адже Вeronіка помирає, а Вeronік живе і продовжує шукати любові.

Цікаво було дивитися теж усі серії «Декalogу», частини якого є вільною алузією до десяти заповідей.

Важливими у фільмографії Кесльовського є також інші роботи: «Аматор» – фільм про експедитора у промисловій компанії, котрий

розповідає історію свого життя, як воно змінилося після купівлі кінокамери і знімання любительських картин, «Короткий фільм про вбивство» – історія про молодого чоловіка, який убиває таксиста, і його адвоката, що громадськість сприйняла як протест проти смертної кари, «Короткий фільм про любов» – історія любові молодого хлопця до зрілої жінки. Останні два – це повнометражні відповідники V і VI частин «Декaloga».

Кесльовського зараховують до творців так званого кіно морального неспокою. Так назвав частину польських фільмів, створених в 1976–1981 рр., режисер Януш Кійовський. Представниками цього напрямку, окрім Кесльовського, були Анджей Вайда («Людина з мarmуру»), «Без наркозу», «Диригент»), Філіп Байон («Маятник»), Агнешка Голланд («Провінційні актори», «Самотня жінка»), Кшиштоф Зануссі («Захисні кольори», «Константа», «Контракт»), Фелікс Фальк («Розпорядник балу», «Шанс»), Януш Кійовський («Кунг-фу», «Індекс»). Режисери намагалися розповісти про моральний вибір своїх героїв, вплутаних у політичну систему і життєвий устрій комуністичного ладу.

Парадоксом є те, що Кесльовський, який ставив у своїх творах важливі, понадчасові питання, помер від інфаркту після циклювання підлоги у своєму домі в Мазовії, маючи на голові берет із хвостиком – атрибут робочого одягу режисера комуністичних часів. Йому було 55 років.

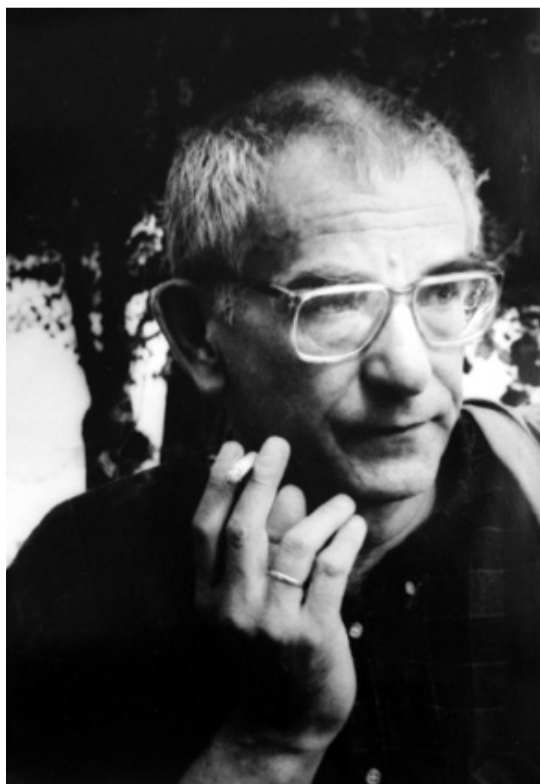
Я впевнений, що кожен знайде щось для себе у документальній і художній творчості Кшиштофа Кесльовського. Мистецтво – це справа смаку, але напевно це був прекрасний працьовитий режисер, який повністю присвячував себе роботі. Він теж був дуже самокритичним. Найбільшими його хвастощами стало ствердження, що у фільмі йому вдалося досягнути 35 % від того, що планував.

Ті з Вас, хто матиме змогу, час і гроші, можуть взяти участь у черговому кінофестивалі в Соколовську, у серці Кам'яних гір. Його програма, як завжди, дуже розмаїта.

Можна також прочитати біографію режисера «Кесльовський. Наближення», написану Катажиною Сурмяк-Доманською.

Беслав ПІСАРСЬКИЙ,
учитель польської мови,
скерований до Ковеля організацією ORPEG

На фото: 1. Кшиштоф Кесльовський на Венеціанському кінофестивалі 1994 р. Фото Альберто Терріле. 2. Пам'ятник Кесльовському на варшавському цвинтарі Повонзки. Автор: Іолянта Дир. Джерело: Wikipedia. 3. Бюст Кшиштофа Кесльовського на Алей Слoв у Кельце. Автор: Павел Цесла Staszek_Szybki Jest. Джерело: Wikipedia.

Wizyta studyjna dla dyrektorów i prezesów zarządzających placówką oświatową

Навчальний візит для керівників освітніх осередків

Fundacja Wolność i Demokracja zaprasza do udziału w wizycie studyjnej dla dyrektorów i prezesów zarządzających polonijnymi placówkami oświatowymi.

Фундація «Свобода і демократія» запрошує директорів і керівників полонійних освітніх осередків взяти участь у навчальному візиті.

**WIZYTA STUDYJNA
DLA DYREKTORÓW I PREZESÓW
ZARZĄDZAJĄCYCH PLACÓWKĄ
OŚWIATOWĄ**

WARSZAWA, 24-29.09.2019

Fundacja Wolność i Demokracja ma przyjemność zaprosić Państwa do udziału w wizycie studyjnej dla dyrektorów i prezesów zarządzających placówką oświatową na Białorusi, Ukrainie, Litwie, Łotwie oraz w Niemczech.

Cel wizyty studyjnej: podwyższenie kompetencji oraz uzyskanie nowych kwalifikacji przez dyrekcję oraz osoby zarządzającą placówką oświatową, konkretyzacja zadań dydaktycznych i wychowawczych w praktyce, dbanie o jakość procesu nauczania, uczenie się od siebie nawzajem.

Program wizyty przewiduje element szkoleniowy, wizyty w placówkach oświatowych oraz w placówkach wspomagających rozwój szkół.

Formularz zgłoszeniowy należy przesłać na adres: fundacja@wid.org.pl do dnia 15.09.2019 r.

Jeśli zarządzasz polonijną placówką oświatową na Białorusi, Ukrainie, Litwie, Łotwie lub w Niemczech, chcesz podwyższyć swoje kompetencje, zdobyć nowe umiejętności w zakresie konkretyzacji zadań dydaktycznych i wychowawczych, dbania o jakość procesu nauczania, zobacz jak w praktyce wygląda zarządzanie procesem nauczania w polskich szkołach, weź udział w wizycie studyjnej zorganizowanej przez Fundację Wolność i Demokracja w Warszawie w dniach 24–29 września 2019 r.

Formularz zgłoszeniowy (można pobrać tu: wid.org.pl) należy przesłać do 15 września 2019 r. na adres: fundacja@wid.org.pl

Liczba miejsc ograniczona, więc nie zwlekaj i zgłoś się już dziś!

Projekt jest finansowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Źródło: wid.org.pl

Якщо ви керуєте полонійним освітнім осередком у Білорусі, Україні, Литві, Латвії або Німеччині, хочете підвищити свою кваліфікацію, здобути нові навички у сфері конкретизації дидактичних і виховних завдань та покращення якості навчального процесу, побачити, як на практиці виглядає управління навчальним процесом у польських школах, візьміть участь у навчальному візиті, який проводить фундація «Свобода і демократія» у Варшаві 24–29 вересня 2019 р.

Заявку на участь (бланк можна завантажити тут: wid.org.pl) надсилайте до 15 вересня на адресу: fundacja@wid.org.pl

Кількість місць обмежена, тому не зволікайте!

Проект фінансує Міністерство національної освіти Республіки Польща.

Джерело: wid.org.pl

У Луцьку проводять набір учнів для вивчення польської мови

Товариство польської культури на Волині імені Еви Фелінської (Луцьк, вулиця Крилова, 5/7) проводить набір учнів до суботньо-недільної школи на 2019–2020 н. р.

Організація запрошує до вивчення польської мови дітей 2003–2009 р. н., а також дорослих.

Початок занять – 1 жовтня.

Запис до школи триватиме з 20 серпня до 20 вересня (крім 4–6 вересня).

Зацікавлених просимо звертатися щодня з 12.00 до 15.00 за тел.: (0332) 72 54 99.

Товариство польської культури імені Тадеуша Костюшка запрошує всіх охочих у різновікові групи з вивчення польської мови у 2019–2020 н. р.

Запис до школи триватиме з 29 серпня до 30 вересня за тел.: +38 066 47 50 994, +38 095 30 46 774, після 17.00 – 727315.

Організаційна зустріч відбудеться в середу 11 вересня о 18.00 у приміщенні Луцької гімназії № 4.